

נוסח לא מתוקן

הכנסת השלוש עשרה
מושב חמישי

פרוטוקול מס' 2

מישיבת הוועדה המשותפת (כספים וכלכלה) לחוק משק החשמל
שהתקיימה ביום ב', כ"ב בשבט תשנ"ו, 12.2.1996, בשעה 10:00

נכחו:

חברי הוועדה:

יו"ר גי גל
אי ויינשטיין
יי ונונו
אי פורז
רי פנחסי
מי שטרית
די תיכון

מוזמנים:

שר האנרגיה והתשתית, גי שגב
אי שלגי, מנכ"ל משרד האנרגיה והתשתית
חי אילתה, משרד האנרגיה והתשתית
שי ברובנדר, משרד האנרגיה והתשתית
זי אפיק, משרד האנרגיה והתשתית
חי פישר, משרד האוצר
רי מוסינזון, משרד האוצר
די שאשא, משרד האוצר
די ליפשיץ, משרד האוצר
בי שרון, משרד ראש הממשלה
טי שטיין, משרד המשפטים
יי טורבוביץ, הממונה על ההגבלים העסקיים
רי פלד, מנכ"ל חברת החשמל
אי בן-בסט, בנק ישראל
אי גלר-סגן, יו"ר המועצה לצרכנות
אי בועז
אי יכין
יי חופי
יי אוברקוביץ
יי ורדי
בי אבלין
יי חורש, עו"ד
חי מילוא

מנהל הוועדה:

אי קרשנר

יועצת משפטית:

אי שניידר

יועצת כלכלית:

סי אלחנני

נרשם ע"י:

חבר המתרגמים בע"מ

ס ד ר ה י ו ס

סיכום מס' 1 לחוק משק החשמל

סיכום מס' 1 לחוק משק החשמל

היו"ר ג' גל:

בוקר טוב, אנחנו ממשיכים את הדיון שהתחלנו בו בישיבה הקודמת בנושא חוק החשמל. בדיון הקודם שמענו את עיקרי החוק ואת המהות שלו, הן מנציגי הממשלה והן מנציגים של דעות עצמאיות, מומחים שהביעו את דעתם. היום אנחנו נשמע עדויות או מחשבות נוספות. נמצא איתנו יצחק חופי, האלוף במילואים שהיה מנכ"ל חברת החשמל משך שנים, וצבר שם ניסיון. כולנו מכירים אותו. נמצא איתנו יקה יכין, נציג הוועד, ויהיו עוד חברים שיצטרפו אליך. נשמע גם את דעת העובדים. חברת החשמל קיבלה בישיבה הקודמת ציון טוב. אין ספק שלעובדים יש תרומה עיקרית בכך. ראוי לציין שאנחנו מדברים בעיקר על דברים שיהיו לגבי תוספת חשמל, כך שאני לא חושב שאם נעשה שינוי כזה או אחר, גם אם משהו יכול לחשוב שהוא עלול לפגוע, אין הדבר כן, כי בכל מקרה, לדעתי, העובדים לא ייפגעו. אנחנו נתחיל לשמוע את החברים. אנחנו ניתן אפשרות לחקק לומר את הדברים ואחר כך יקה, ואם יש פה עוד מישהו שירצה להביע את דעתו, ירשום לי פתק.

שר האנרגיה והתשתית ג' שגב: אני מתנצל לפני כל הנוכחים. אני פשוט נאלץ לצאת לראש הממשלה, ולכן ביקשתי את רשות הדיבור עכשיו, ואני מאוד מצטער שאני לא אהיה פה במשך כל הדיון.

האופציה של הבאת החוק הזה לקריאה שנייה ושלישית, אני חושב, שהיא אופציה חשובה, ואמרתי את זה בפעם הקודמת. אבל כדי לשמור את האופציה הזאת, אני חושב, אני בטוח, שמבחינת זמן חייבים להיכנס לדיונים ענייניים מיד לאחר שיסתיימו העדויות, כמו שקורא להן יושב ראש ועד העובדים של חברת החשמל. מן הראוי היה אולי בפעם הקודמת שקודם כל יוצג משק החשמל כמו שהוא היום, ולא השינויים שנדרשו או נראו על ידי דורשי רפורמה כזאת או אחרת, ואני אומר זאת שוב מתוך אמונה שלמה, שכולם באו לעניין בידיים נקיות, עם אמונה אמיתית, שאכן דרכם היא הדרך היחידה או הטובה ביותר.

יש לפניי שני מסמכים, שאחד מהם תציג לאחר מכן חברת החשמל, אחד מהם יחלק לאחר מכן משרדי, ושניהם בעצם דנים באלטרנטיבות. אני חושב, שאם אנחנו פורשים את האלטרנטיבות בצורה פשוטה, יש שלוש. אחת זאת הארכת הזיכיון, שאותה אני מחלק לשתי אלטרנטיבות: הארכת הזיכיון לזמן מוגבל של שנה או שנה וחצי, ותוך כדי זה חקיקה בנחת, כמו שקרא לה חבר הכנסת גל. באלטרנטיבה הראשונה החלק השני הוא הארכת הזיכיון בעשר שנים. אפשרות שנייה, שמבחינתי היא הראשונה והטובה והחשובה ביותר, היא סיום החקיקה והכנת החוק לקריאה שנייה ושלישית.

ד' תיכון:

בכל מקרה יצטרכו להניח את החוק לקריאה שנייה ושלישית בצורה כזו. תגיד שהגרסה

שלך...

שר האנרגיה והתשתית ג' שגב: בכל מקרה, כשאני מדבר, זאת הגרסה שלי. אני בטוח שכל הנמצאים בחדר בטוחים שאני מדבר רק בשמי. ואמרתי, החקיקה תיעשה, כמו שאמר יושב ראש הוועדה, בצורה נינוחה עם זמן בלתי מוגבל, כי היום הזמן מוגבל. זה גם כולם יודעים.

האפשרות השנייה, או החלק השני של האפשרות הראשונה, היה עשר שנות קונספציה, שבתוכן ודאי יכול להיות גם תהליך. חקיקה, אבל אני עוד מעט אתייחס לעשר שנים נוספות של זיכיון.

עכשיו לאפשרויות שאני רואה כאפשרויות אפשריות מתוך השלוש שהצעת. כאשר אני מדבר על הארכת הזיכיון, אני מתייחס למסמך שכתב שופט בית המשפט העליון, השופט בדימוס יעקב מלץ, לפי הזמנת חברת חשמל. הוא לא עשה את זה בהתנדבות, ולא עשה את זה כאשר הוא כיהן בבית המשפט העליון. בעצם, במסמך שלו אין שום דבר שהוא המצאה חדשה. השופט מלץ מתייחס לבעיות האמיתיות, הן משפטיות והן כלכליות, שתצוצנה בעקבות הבעיות המשפטיות, אם יחליטו או לא יוכלו לסיים את מערכת החקיקה עד התאריך הנקוב של תום הזיכיון, תחילת חודש מרץ.

יש פה מספר נקודות, שאני רוצה להדגיש, ואני חושב שחשוב להדגיש. לסיכום, ולפני שאדגיש את הנקודות, אדבר על הסיכום של השופט מלץ. הסיכום של השופט מלץ הוא, שהארכה צריכה להיות למינימום עשר שנים, בהתחשב במצב של הלוואות קיימות, כיוון שאם לא תהיה הארכה של עשר שנים, הרי לווים לתקופה ארוכה, יכולים לנצל את השינוי בסטטוס כמופיע בחוזה איתם, ולדרוש פירעון מוקדם של הלוואות. כאשר יושב דירקטור, והוא לא יודע מה יהיה מצב החברה בעוד שנה וחצי, הוא לא ייקח על עצמו אחריות דירקטורים, והשאלה הזאת עלתה בנושא אדמות רוגוזין. שאלו מספר דירקטורים - למה שאני אצביע ואחליט היום, אם אני לא יודע אם החוק הולך לעבור או לא. האם עוד שנה החברה הזאת מפורקת לשלושה גורמים, לאין סוף גורמים. יש שאלות רבות כאלה בכל השקעה בכל מתקן. והיה לנו גם ניסיון בשטח. בוודאי חלק מהיושבים כאן מכיר אותן. זה היה בבתי הזיקוק. בתי הזיקוק אמורים לסיים את הקונססר שלהם ב-2003. קמו ואמרו - איננו מוכנים להשקיע, גם זאת נקודה משותפת, - איננו מוכנים להשקיע במתקנים, כאשר איננו יודעים מה יהיה מצב החברה לאחר תום הקונססר. אז כיוון שהיינו בבעיה אמיתית של יצוא, הלכנו והגענו איתם להסכם שאת הפצחן הקטליטי בהשקעה של 140 מיליון דולר הם ישקיעו כהשקעה בודדת. אם תהיה השבת נכסים, הוא מחוץ לכל ההתחשבוניות. האם ניתן לעשות את זה עם חברה בסדר גודל כמו חברת חשמל? האם ניתן להגיע רק לפריטים מסוימים שבהם נשקיע? השאלות רבות, ואני לא אפרוש את כל היריעה, כי אחרת אני אבזבז את הזמן של הוועדה והמסמך יועבר, ואני בטוח שכל חבר ועדה יקרא אותו בעיון רב, כי באמת המסמך הזה הוא מסמך מעבר למסמך משפטי טהור, שיש בו גם הרבה נקודות משפטיות.

גם משרדי הכין מסמך, שמדבר על האופציות הקיימות ועל הבעייתיות באופציות הקיימות. סך כל הבעייתיות היא מאוד מאוד דומה, מסיום נוסחת התעריף ורצון שלנו להגיע לנוסחה חדשה ומתוקנת יותר, ודרך נושאים שהעליתי בעבר, ואני אעלה פה גם היום.

הגענו להסכמות עם חברת חשמל לא רק בנושא החוק, אלא גם בנושאים נלווים לחוק. לדוגמה, נושא ההתארגנות מחדש היה חלק מן ההסכמות בין הממשלה או ביני או בין משרד האנרגיה לבין חברת החשמל. חלק חשוב לרפורמה הוא שינויים ניהוליים בתוך החברה, שינויים ארוכי טווח, אשר כרוכים בשינוי מצבה. שוב, אם החברה הולכת, יכול להיות שזה מה שיתקבל בסוף לפירוק, לחברת חלוקה, חברת גרציה, חברת הולכה וחברת חלוקה. אם אנחנו הולכים לפרק אותה לשלושה גורמים, הרי ההנהלה צריכה בתקופה הקצרה ובתכניות ארוכות הטווח לשנות אפילו את התיכנון הניהולי שלה.

נושא האי.פי.טי, אנחנו עומדים היום אחרי מכרז ראשוני לתחנות כוח פרטיות, ולפני חתימה למכרז הגדול הראשון, 150 מגה-וט, וכל זה נעשה בצורה וולונטרית על סמך הסכמות ובין משרד האנרגיה, ואני כשר האנרגיה, ובין הנהלת חברת חשמל, שאכן יהיה חוק, והמצב יהיה ברור. ולא היו הסכמות איך המצב יהיה ברור, כמו שהיו אנשים שניסו להעמיד את זה, אלא באמת שהמצב יהיה ברור. נכון, היתה שותפות מלאה של הנהלת חברת חשמל איתי בנושא החקיקה, ואני חושב שזה חשוב, ואמרתי את זה גם בעבר. זה חשוב, כיוון שמדובר על ארגון גדול, על ארגון מאורגן, ואני לא אומר את זה סתם, ואמרתי את זה אתמול בהרצאה לתעשיינים, ואני אגיד את זה גם פה. אם אני צריך ללכת, אני מאמין שהחוק הזה טוב, ושהרפורמה פה מספיקה, ועשר שנים הן הטווח הנכון. קבענו את עשר השנים כדי לעשות את השינוי הזה בצורה הדרגתית. לכן גם השופט מלץ, בלי לשבת איתי ולטקס עצה, קבע את הזיכיון להארכה מינימלית לעשר שנים.

אבל אני רוצה להעלות פה נקודה אחת מרכזית מבחינתי. אם אני צריך היום להביא את הארגון הזה לערעור היציבות שלו, שיגרום לנזקים כאלה ואחרים. דיברו על איזה נזקים, כלכליים מטובי המשק הכינו הערכות כמה עלתה למשק הפסקת חשמל של חמש או שלוש שעות. אני מפרד לומר, אבל אם חס וחלילה נגיע לאי שקט בארגון כל כך כבד, וזה קרה במדינות דמוקרטיות לפחות כמונו, כאשר ניסו לעשות שינויים, שהם, לדעתי, לא היו חכמים, וגם הם הגיעו למסקנה...

היו"ר ג' גל: אתה רומז למשהו?

שר האנרגיה והתשתית ג' שגב: אני לא רומז לשום דבר, להפך. אבל תן לי לדבר. אני רומז לדבר כזה: להכניס אי שקט בארגון, ואמרתי את זה בפעם הקודמת גם, זה חלק מהשיקולים שלנו כמקבלי החלטות. להכניס אי שקט בארגון הוא חלק מהחובה שלנו כמקבלי החלטות לדעת או לקחת את זה בשיקולים הכלליים, כאשר הולכים לשינוי מסוים. ואני חוזר שוב לשינוי שנעשה פה מעבר למרכזי הרווח, שלא כלולים בחוק. מעבר לעשרת האחוזים ועשרת האחוזים של היבוא שהגיעו בהסכמה עם מכתב השרים, שיגיע לחברת חשמל, וכבר בשטח אנחנו רואים עוד מעט מאתיים מגה וואט שהם רבע מהכמות של האי.פי.טי.

נושא הפי.יו.סי. על סיום הנוסחה המסורתית, נוסחת פוגל, וחשוב חדש כולל קביעת ההתייעלות על ידי הפי.יו.סי בצורה עצמאית רק בהתייעצות עם השרים הנוגעים בדבר, שר האנרגיה ושר האוצר. ועוד הישגים רבים שהחוק הזה עושה. נכון, תקופה של עשר שנים כהוראות מעבר, כי חשבנו, ואני עדיין חושב, ואני שמח שהשופט מלץ חושב כמוני, או שאני חושב כמוהו. דן, כמו שאתה נתלה באילנות גבוהים כמו ורדי, זכותי, אני מקווה, להיתלות באילנות גבוהים כמו השופט מלץ. אני נתלה בשופט לשעבר שמינתה הממשלה אז, מינה שר המשפטים, להיות שופט בית משפט עליון.

אני חוזר שוב, יש חשיבות גדולה מאוד לחוק. החוק הזה מביא שינוי משמעותי, וחבל שפרופסור שמנסקי לא היה פה, כי הוא היה אמון על הסקת המסקנות או העברת דוח ורדי או יישום דוח ורדי. וכשהוא ראה את החוק, הוא אמר - יש פה התחלה של רפורמה, והשיקול המרכזי של חברי הוועדה צריך להיות אותו שיקול שבו התחלתי את דבריי. איזה נזק יצמח כתוצאה מאי סיום החקיקה ביום המיועד?

היו"ר ג' גל:

הדברים האלה מקומם בשלב יותר מאוחר. אני לא מתייחס לעצם הדברים. אני רוצה לרענן את הזיכרון. אנחנו נמצאים עכשיו בשלב, שבו חברי הכנסת שומעים את הדעות השונות לגבי תפיסת החוק, לגבי העקרונות של החוק, לגבי המהות, ואם תרצו, לגבי ציפור הנפש של החוק. בזה אנחנו עוסקים עכשיו, כשיש לנו עניין לשמוע את כל קשת הדעות. ואכן, בישיבה הקודמת שמענו גם את הנהלת המשרד, גם אורחים שהיו איתנו. אמרתי בתום הישיבה הקודמת מה הן החלופות שאני אבקש עוד היום לבדוק, אבל זה לאחר שנגמור לשמוע את כל האנשים שרוצים להתבטא.

דבר נוסף, אמרתי לנציגי העובדים, שאם יש להם מה לומר, מקומם כאן. והנה הם נמצאים איתנו, הזמנתי אותם. הזמנתי את האלוף חופי כדי לשמוע את דעתו. כמובן אמרתי להנהלת חברת החשמל שאני ארצה לשמוע את דעתכם. רק לאחר מכן נעבור לחלופות.

ד' תיכון:

אדוני השר, עדיין לא הגענו לשלב שבו אתה צריך להלך עלינו אימים. המצב איננו כפי

שאתה מתאר אותו.

י' חופי:

אני רוצה לומר שאני לא הייתי מעורב בכל התהליכים האלה. אני גם לא מומחה לפרטני החוק, כפי שרוצים להציג אותו. אני רק רוצה לומר כמה דברים, שנראים לי עקרוניים מאוד בנושא הזה.

דבר ראשון, התחלתי לטפל בהארכת הזיכיון ב-82', מפני שחשבתי שאין מספיק זמן כדי לטפל בנושא הזה. היו דברים רבים שהיינו צריכים לעשות בנושאים הכספיים, הכלכליים, של החברה, כדי להביא להארכת הזיכיון. אנחנו נמצאים היום ב-96' דקה לפני תום הזיכיון, ואנחנו מדברים כאילו שיש עוד 15 שנה לעסוק בזה. אני מעיר את זה רק מסיבה אחת, מפני שמערכת עסקית כמו חברת חשמל לא יכולה לחיות כל הזמן בצל שינויים צפויים. אי אפשר לעבוד, אי אפשר לתכנן.

נקודה שנייה, וזה נוגע לנקודה הראשונה, אני מניח שזה הוצג על ידי אנשי חברת החשמל. חברת חשמל עוסקת בתכנונים של לפחות 15 שנים קדימה. היא חייבת לעשות את זה. התהליכים של קבלת החלטות ושל הרישויים שכרוכים בזה וההקמה, אני מדבר בעיקר על הייצור, לא רק על הייצור, לוקחים את הזמן הזה. לוקחים עשר, 12 שנה. אם לא מתכננים מספיק זמן מראש, נקלעים למצבים.

הנקודה השלישית, שהיא בעיניי מאוד חשובה, כשאנחנו מנסים להשוות את זה למקומות אחרים, בעיקר מערביים, זה פשוט לא בר השוואה מסיבה פשוטה: לא הגענו במדינת ישראל, לפי מיטב הכרתי, למצב של יציבות בהיקף ייצור החשמל. הוא בעלייה, כפי שקורה במדינות המערב, עלייה מאוד מתונה של אחוז או שניים, לפעמים אפילו ירידה בצריכה. תמיד תקפו אותנו, גם בזמני תקפו אותנו, שאנחנו רוצים לבנות תחנות, אני לא יודע בשביל מה, כי לא צריך את זה בעצם. אני זוכר, שאחרי חדרה, התחלנו לעבוד באשקלון, חבר כנסת מאוד נכבד טען שבנינו שם לאשר כהן, הוא היה יושב ראש הוועד הצפוני, עכשיו אנחנו בונים ליורם תחנה בדרום, כדי לפצות את יורם. איחרנו כמובן בהקמת התחנה הזאת, בין היתר כי משרד האנרגיה עצר אותנו בזמנו מלעלות על הקרקע. אנחנו לא הגענו למצב, החברה מאז, משך כל השנים, גם אחרי שאני

עזבתי, גם בזמני, אנחנו רצים אחרי הזנב של עצמנו בקצב הצריכה הנוראי שקיים במדינת ישראל, והוא לא נורמלי. את זה צריך לזכור. במצבים כאלה לא יכולים לעשות שינויים דרסטיים מבלי לפגוע בעניין. ואני מדבר על העניין הזה לפגוע בייצור החשמל, באספקת החשמל.

בעיניי יש עוד אמת אחת, לפחות מהניסיון שלי, הנושא של האחריות לפיתוח מערכת החשמל, בעיקר מערכת הייצור וההולכה. את זה אסור לפצל בשום פנים ואופן. יושב פה שר האנרגיה. לא הייתי מטיל את האחריות הזו גם על השר, אלא רק על החברה, מסיבה פשוטה, כי החברה בסופו של דבר נותנת את הדין. מאז שאני הייתי התחלפו שישה שרי אנרגיה. כל אחד בא לפרק זמן מסוים, יש לו דברים משלו בכל מיני נושאים, והולך. החברה נשארת, והחברה אחראית. כשמודעי בזמנו דחה אותנו מלעלות על הקרקע, כשחסר חשמל ב-88, ואני צפיתי שזה יהיה, החזה שלי היה חשוף, לא החזה שלו. הוא לא יצא ואמר - נכון, אני עיכבתי את חברת חשמל. זו מדינה קטנה. לא יכולים לחלק את האחריות לאספקת חשמל סדירה ליותר מגורם אחד. הגורם הזה חייב להיות חברת חשמל. נכון שצריך להביא את זה גם בעתיד לאישור המשרדים. אבל האחריות צריכה להיות מוטלת בצורה חד-משמעית, היא לא יכולה להיות מפוצלת.

בנושא היצרנים הפרטיים אני לא רואה את עיקר הבעיה. אני בזמנו בעצמי רציתי למשל בתחנת הכוח על פצלי שמן. דיברתי עם משה כץ, שהיה מהנדס ראשי בזמני, אחר כך המנכ"ל, שניתן למישהו לבנות את זה. היה לנו כל כך הרבה מה לעשות, שלא היה איכפת לי שמישהו אחר יעשה את זה. אבל זה מוכרח להיות באחריות אחת. היצרנים הפרטיים נותנים חשמל או לא נותנים חשמל, נכנסים למערכת או יוצאים מהמערכת. זה מוכרח להיות מתואם בצורה כזו, שוב בגלל האחריות הכוללת של חברת חשמל. כל היצרנים הפרטיים שקיימים היום, כולל אלא שאצלם זה קו-גנרציה, שזו גנרציה בנוסף לתהליכים שלהם, מגובים על ידי חברת חשמל, וחברת חשמל חייבת לספק להם חשמל, בעצם ללא התרעה, אם המערכת שלהם מפסיקה לפעול. היא לא יכולה להגיד - אני לא רוצה לתת לכם חשמל. קחו את מפעלי ים המלח או בתי הזיקוק או פרוטרום, שמייצרים חשמל תוך כדי תהליך הייצור שלהם. הם מגובים על ידי חברת חשמל. אם הם מוציאים את היחידה לאחזקה, או שיש להם תקלה, אוטומטית, מספקים להם חשמל על ידי חברת חשמל. לא מעניין אותו אם יש לך שיא ביקוש באותו זמן או אין לך שיא ביקוש. אתה בהרכח חייב להחזיק רזרבה גם עבור היצרנים של היצוא, שהם היצרנים הפרטיים. אבל אני לא רואה בזה דבר רע, כל זמן שזה נעשה במידה. אז קבענו מידה, שהיתה מתאימה לאותן שנים, על גודל יחידות שיכולות להיכנס ולצאת בלי שהן מקבלות אישורים מהפיקוח על העומס. אז קבענו בהתאם לשיא הביקוש שהיה בזמנו, שזה 25 מגה וואט. אם בשיא הביקוש נכנסת התחנה או יוצאת, היא לא משפיעה במידה משמעותית. יכול להיות שהמידה צריכה להיות היום יותר גבוהה. אני מדבר על יצרנים קטנים. יצרנים גדולים זה חלק בלתי נפרד ממערך הייצור. מעבר לזה, לא יעזור שום דבר, החברה צריכה לקחת גיבוי מעבר ליצרן הזה. אבל אני לכשעצמו לא רואה בעיה שיהיה אחוז מסוים של הייצור, שיועשה על ידי יצרנים פרטיים. יכול להיות שאני לא מספיק בקי בזה, אני לא יודע איזה אחוז, לא התעמקתי בזה. אני יודע שהיום מדובר על 20%. 10% ייצור בארץ ו-10% קנייה מהשכנים שלנו, ולסמוך על זה שמשם זה יגיע כשתצטרך, זה גם עסק מפותק מאוד. אני בעד קנייה מבחוץ, אם זה יותר זול. בזמנו בירדן זה עלה פי שניים מאשר אצלנו, אני לא יודע היום כמה עולה ייצור החשמל שם. אני בעד קנייה וחיבור הרשתות. יש לזה ערך גדול מאוד גם מבחינת נפילת יחידות, איזון המערכת, אבל אי אפשר לסמוך על זה. אתה מוכרח להחזיק מעבר לזה את הרזרבה שדרושה במקרה שאתה מפסיק לקבל את הייצור הזה.

לי לא ברור איך יצרן שנמצא בדרום מוכר חשמל בצפון דרך המערכת של חברת חשמל ואיך מתחשבים עם זה. זה נושא שנראה לי עקום. אבל אני אומר, לא זו הבעיה. יצרן פרטי, הדבר הכי הגיוני הוא, שהוא ימכור את זה לחברת חשמל, בתנאי שהייצור שלו לא מסובסד. אני לא יודע איך היום התכנון. בזמנו, כשמפעל קם באותם אזורים שבונים בהם תחנות כוח על ידי חברת חשמל, בלי שום מענק ממשלתי כמובן, הוא קיבל מענק של 30%, וזה הפך את המפעל למפעל כדאי. כמובן שהוא יכול להתחרות בחברת החשמל. אני לא יודע היום איך זה מתוכנן, ואם מפעלים מקבלים גיבוי. אם זה בטל, לא אמרתי שום דבר. כך זה היה בזמנו.

דבר נוסף שאני רוצה לומר זה נושא משכי הזמן. זה קשור לא רק למה שאמרתי קודם, לתכנון לטווח ארוך, אלא גם לנושא של גיוס כסף. אנחנו נתקלנו בנושא של הזיכיון, של תום הזיכיון. אני לא זוכר מתי גייסנו פעם ראשונה את אגרות החוב פה במשק. זה היה, אני חושב, ב-86 או 87. הרשות לניירות ערך אמרה - איך אתם יכולים למכור אגרות חוב שמועד הפירעון שלהן הוא מעבר ל-96, מבלי שיודעים מה קורה מעבר לזה? היה ויכוח גדול, ועיכבו אותנו חודשים בנושא של מכירת אגרות חוב, יציאה עם אגרות חוב, כי לא היה פתרון מה יקרה אחרי 96. ואתה מתחייב לציבור שקונה ממך אגרות חוב, אתה מתחייב מעבר לזה, אולי החברה לא תהיה קיימת אז. לכן, בכל מקרה, כשמדברים על הדברים האלה, והחברה היתה זקוקה, והיום היא זקוקה ודאי עשרת מונים לגיוס כסף מבחוץ, היא מוכרחה להיות בטוחה בהתנהלות הכלכלית, הכספית, העסקית, לטווחים מאוד ארוכים. אחרת לא תהיה לה אפשרות לגייס כסף. אני אומר לכם, שכבר בפעם הראשונה שיצאנו לגיוס כסף בשוק המקומי נתקלנו בבעיה הזו. גם הסיבות של התכנון לטווח ארוך, גם הסיבות של גיוס הכסף, אין לי ספק שפרקי הזמן צריכים להיות פרקי זמן ארוכים.

לגבי העלאת היעילות בחברה. ראיתי את זה גם בעבר, ואני חושב שזו אבן נגף לחברה עד היום, אני מקווה שהיא תגיע לזה, זה הנושא שאין מרכזי רווח והפסד בחברה. בעצם תחנת כוח היא גוף יצרני גדול מאוד לפי כל אמת מידה אזרחית רגילה. זה מפעל שעומד בפני עצמו. הוא לא מרכז רווח, לא היה בכל אופן מרכז רווח והפסד. אני יודע שזה בתכנית. לא יכולנו להגיע לזה אז, בעיקר בגלל מערכת המחשוב שלא יכולה לתת לנו את האפשרות, לרצף את כל הפעילות כך שנוכל באמת לשלוט במרכזי רווח והפסד ובכל פונקציה בחברה, נדע את העלויות שלה, ונוכל לפעול להתייעלות שלה כחלק מתוך המערכת כולה. זה אולי האמצעי העיקרי, שבאמצעותו אפשר להתייעל בחברת חשמל.

נדמה לי שלא מדובר כרגע, אלא אם אני טועה, על פיצול החלוקה לגופים שונים ופיצול ההולכה לגופים שונים ופיצול ההשנעה לגופים שונים. אם לא מדובר על זה, אני לא אעיר על זה, אם זה ברור ומובן מאליו שאי אפשר לפצל את זה פה בתנאים הספציפיים של מדינת ישראל.

לא מזמן קראתי, שרוצים לפצל את הבנקים. בארצות הברית מתאחדים הבנקים. רק לאחרונה קראתי ידיעה שבקנזס סיטי מחברים שתי חברות חשמל, לא מפצלים אותן. יש יתרון לגודל. אנחנו עוד לא הגענו למצב של חברה כזו גדולה, שלא מסוגלת לתפקד, ושצריכים לפצל אותה כדי שתהיה יותר יעילה. מה שיש לחברה לעשות בשנים הקרובות זו עבודה אדירה, ובמערכת, בלי לרמוז על שום דבר, מערכת של אי ביטחון במה שעומד לקרות, קשה מאוד, גם ככה קשה להשיג את היעדים. קשה מאוד להשיג את היעדים של חברת חשמל.

י' אוברקוביץ':

בוקר טוב. אני רוצה לעשות כאן ניתוח קל מבחינתנו כארגון עובדים. אני פשוט רוצה להציג את הנושא. לא ארגון העובדים הוא הגוף שניהל את המשא ומתן עם משרד האנרגיה. לא אנחנו הגוף שניהל משא ומתן עם גורמים נוספים בכל האנשים וכל הדברים שנקבעו או צריכים להיקבע כלפי החוק הזה. את החוק הזה אנחנו מכירים כבר קרוב לארבע שנים. מי שהוביל את הנושא הזה היה שר האוצר הקודם, יצחק מודעי. הוא למעשה קבע לעצמו את הכללים, שהוא מאמין שצריכים להיות. כשהשר מודעי סיים את תפקידו כשר האוצר, הוא היה יועץ של ארגון העובדים. בתור אדם שכזה הוא בהחלט נתן לנו חומר למחשבה לגבי הדרך שהוא הורה לאותם אנשים להציג את החוק, כפי שהוא האמין שזה צריך להיות. יש לנו על זה חומר די ברור מאותו אדם, שהוביל את המערכת הראשונית, ובטח ובטוח היה עד לפני שלוש שנים ויותר שר מאוד חשוב במדינת ישראל. הוא היה פעמיים שר האנרגיה, ולאחר מכן גם היה שר אוצר. למדנו ממנו את דרכי המחשבה, ואני בהחלט חושב ומאמין שאלה הדברים הנכונים לגבי עתידנו.

אני בהחלט חושב, ואני מאמין לפחות, שהדרכים שאנחנו הולכים בהן הן הדרכים האמיתיות. אני לא הולך להצטייר כאן כאחד שלא חושש כל כך ממאבקים, אבל אנחנו קרוב לעשר שנים לא מנהלים שום מאבק חיצוני כלפי שום דבר, אלא מתמודדים עם בעיות. אנחנו בהחלט מתמודדים עם בעיות. המערכות בחברת חשמל הן מערכות שקטות מאוד. אלה מערכות שעברו מספיק. הרבה מאוד אנשים מפעם לפעם ניסו לנגוס בנו, ואנחנו לא הגבנו. היו הרבה מאוד שנים שלקחו אותנו, גם אז, כגוף שכדאי להתעסק בו. גם אז לא הגבנו, שמרנו ממש על שקט תעשייתי, ובהחלט אני אומר לכם, גם בשנים אלה, בארבע השנים שעברו מאז שאנחנו התחלנו לעקוב אחרי החוק הני"ל, סביר להניח שיכולנו מזמן לעשות כל מיני דברים עם פוטנציאל יותר ארגוני, ולא עשינו את זה. עם הממשלה הנוכחית קיימנו שיחות. חשוב לנו עתיד חברת חשמל. אנחנו גוף שבנוי מעשרת אלפים עובדים קבועים, 3,000 עובדים זמניים ו-5,000 פנסיונרים. זה הגוף שאנחנו אחראים עליו. זה גוף שאי אפשר לזלזל בעצם היותו גוף אמיתי וגוף שנותן למעשה חשמל למדינת ישראל, מבלי לפגוע באף אחד. אנחנו בהחלט דיברנו גם עם ראש הממשלה המנוח יצחק רבין, וגם בחודשים בהאחרונים עם ראש הממשלה הנוכחי. הוא, למעשה, יחד עם שר האוצר ועם שר האנרגיה גיבש איתנו את התכנית, שאנחנו מדברים עליה. אנחנו מדברים על התכנית הזאת, כפי שהובאה לאישור. ראש הממשלה המנוח וגם ראש הממשלה הנוכחי נתנו למעשה את האפשרות מבחינתנו להיות קשורים וקשובים לאותן החלטות, שהוועדה המשותפת של משרד האנרגיה ומשרד האוצר, לאחר הרבה לבטים, לאחר הרבה מאוד שיחות, לאחר הרבה מאוד שעות די קשות, סיכמה, וממשלת ישראל אישרה את זה. אנחנו מאוד שמחים על כך, שציבור העובדים הגדול הזה עוקב אחרי החוק הזה. זה ציבור עובדים, שלדעתי, גם כרגע, כשמצלמים את החוק הזה ומוציאים את זה לערוץ 33, יושב ורואה איך אנשים עוסקים בחוק. זה עתידים, ולא העתיד של אף אחד כאן, מבלי לפגוע באף אחד. העתיד הוא שלנו, של המשפחות שלנו, של הנפשות שגדלו בחברת חשמל, מהפנסיונרים ועד בכלל, ואולי עוד עד שנגמור את החוב, ואני מקווה שנגמור אותו מהר מאוד. אז הדרך היחידה זה שאנחנו חייבים לשמור על החברה שלנו. זאת חברה שבהחלט נותנת חשמל לכל בית בישראל, לכולנו.

לסיום, המשפט שחבר הכנסת ניסה להפסיק אותי בו, אני בהחלט חוזר לאותן הצעות אמיתיות: כל עובד חברת חשמל שומר ומגיב, ולמעשה שומר על הבית שלו, והבית שלו הוא בית מאוד מאוד חשוב לעובדים שלנו, הוא בית מאוד

מאוד חשוב לעתידנו. לכן אנחנו מפעם לפעם מתעסקים גם בכל מיני נושאים אחרים. אבל הדברים האמיתיים שלנו נמצאים במסגרת של הנהלת חברת חשמל, נמצאים במסגרת של משרד האנרגיה, של דירקטוריון חברת חשמל, של משרד האוצר, נמצאים כרגע במסגרת של ועדה משותפת של כספים וכלכלה וזה עתידנו. ואם זה עתידנו, אני מאוד מקווה ומאמין שתאמינו לנו, שאי אפשר לקחת את המפעל הגדול הזה ולפרק אותו. לפרק את המפעל הזה זה כאילו שלא יהיה מבחינתנו חשמל אמין. ראו מה שקרה באנגליה, ראו מה שקרה במדינות הצפוניות. ראו מה שלא קורה בצרפת, שזה מפעל של קרוב ל-140 אלף עובדים קבועים. ראו מה שדברים אלה לא עשו. יש מדינות שעלות החשמל שלהן עלתה. עלות החשמל באנגליה עלתה ב-40%. האם לזה אנחנו מתכוונים? האם זאת התמונה שאתם רוצים להציג לעם ישראל, חשמל לא אמין? אני מקווה שתקבלו את דבריי.

י' יבין: קודם כול, אנחנו מודים לך על שהזמנת אותנו לוועדה. יש לנו הזדמנות נאותה להגיד לכם את דעתנו. כפי שאמר יורם אוברוקוביץ' אנחנו מייצגים ציבור עובדים גדול במדינת ישראל. מתוך כך אנחנו באים ומתוך כך אנחנו פונים. מאיזו חברה אנחנו באים? אנחנו באים מחברה טובה, אנחנו באים מחברה יעילה בכל אמת מידה בינלאומית, מכל בחינה. תעריפי החשמל במדינה זאת זולים ביחס לעולם המערבי. החברה עובדת בצורה עסקית על פי נוסחת פוגל. גזרו עלינו התייעלות בתוך הנוסחה, ואנחנו מבצעים את זה בשני אחוזים בשנה. אנחנו לא עובדים בקוסט-פלוס, אנחנו עובדים בצורה עסקית. הדבר החשוב ביותר הוא, שהחברה הזאת משקיעה במשק הישראלי בשבע השנים הקרובות ארבעה וחצי מיליארד שקל לשנה. זו עבודה לקבלנים, זו עבודה לעובדים, זו תעסוקה לפועלים. אולי "פועלים" הפכו להיות שם גנאי. החברה מתמודדת ברמה טכנולוגית גבוהה ביותר עם מציאות שלא קיימת בשום מדינה נאורה אחרת: גידול, קפיצה של 9% בשנה בשיאי ביקוש.

מהסיבות האלה אנחנו כנציגי עובדים באים ואומרים, שאנחנו באים עם ידיים נקיות, וזה היה ברור שכארגון עובדים שמייצג ציבור כל כך גדול של עובדים אנחנו משתדלים לפעול נגד חלוקה.

איך אנחנו משתדלים לפעול? לצערי הרב, אוהבים לשנוא אותנו. לא טיפלנו בדברים בכוחנות. אנחנו יושבים ומרגיעים את העובדים שלנו, חקה אמר '82, אבל לפחות מ-90' עובדי חברת חשמל חרדים לעתיד שלהם. אנחנו מרגיעים אותם. אנחנו נוסעים ואנחנו מדברים. החוק הזה, אני מודה, לא זה הילד שפיללנו לו. לא רצינו אותו. אנחנו רצינו נוכח יעדי חברת החשמל לראות בהארכת הזיכיון כמו שהוא בעשר שנים נוספות, מפני שזו חברה טובה. לא זה החוק שאנחנו רצינו, מפני שהוא מכתוב לנו דברים קשים ביותר כעובדים. אבל אנחנו מאמינים ביכולת שלנו, אנחנו מאמינים ביכולת העובדים שלנו. אנחנו נתמודד עם אותם דברים שהחוק הזה קובע. אבל עם החוק הזה אנחנו נוכל לחיות.

מילה אחת על תחרות. מאוד קל לקחת דבר טוב ולקלקל אותו. מה תורמת לציבור האזרחים במדינה התחרות בבנקים? יש תחרות אגרסיבית, עמלות שונות בין הבנקים. נדמה לי שהן כמעט זהות. מה תורמת התחרות לעם ישראל בדלק? יש מחירי דלק שונים בתחנות דלק שונות. מה תורמת התחרות בעיתונים? לבי נשבר על ש"דבר" עומד להיסגר. המחירים בין העיתונים שונים? לא. העיתונים נשלטים, שיהיה להם לבריאות, עיני לא צרה, על ידי שלוש משפחות, אין תחרות. מה מרוויח עם ישראל? האם עם ישראל מקבל עיתונות טובה יותר

במחירים זולים יותר? לא. בשם התחרות לקחת משק אסטרטגי, לאומי, ביטחוני ממדרגה ראשונה ולעשות איתו הפקה אקדמית נראה לי לא אחראי.

אנחנו ראינו התנסות מאוד לא סימפטית של תחרות פזיזה מדי בתקשורת הסלולרית. מערכת התקשורת הסלולרית של סלקום קרסה. אנחנו יכולים להרשות לנו את זה במדינת ישראל עם חשמל! לא, רבותיי. ציבור עובדי חברת החשמל בנוי ומורכב ממלח הארץ, ממשוחררי צה"ל, עולים חדשים, מביט דרך אגב בהצבעה שהייתה במליאה. אני נדהמתי כמה מאות ואולי אלפי עובדי חברת חשמל עקבו אחרי מה שהלך, מפני שזה אכפת להם. זה העתיד שלהם. אני בזה מסיים. אנחנו לא אוהבים את החוק. היינו רוצים לראות את הארכת הזיכיון בעשר שנים. אנחנו לא פעלנו בכוחנות ולו פעם אחת. עשר שנים מערכת יחסי העבודה שקטה בחברת החשמל. אנא, הביטו על צרפת, הצרפתים לא פחות לאומיים מאיתנו, ואנחנו נוכל לחיות עם החוק הזה, אל תכניסו את חברת החשמל לסלטה, שתביא כאבים למשק הישראלי.

היו"ר ג' גל:

לפני שאני נותן את המשך רשות הדיבור, נדמה לי שמתנהל פה ויכוח ונשמעים פה דברים שלא עלו מהדיונים עד עכשיו, אולי כתוצאה מכתבות כאלה ואחרות. חברת החשמל נוגעת בראש ובראשונה לכל בית בישראל, לכל אזרח בישראל, לכל משק. היא כמוהן נוגעת לעובדים ולפרנסה שלהם. אבל אי אפשר יהיה לספק במדינת ישראל חשמל בלי עובדי חברת חשמל, ופרנסתם של עובדי חברת החשמל, לעניות דעתי, לא על סדר היום. אני יכול לומר שלהרגשתי, אני מניח שכך גם חברי, יש סעיפים בחוק הזה, שיש לנו לגביהם השגות, האם כך צריך להיות או אחרת. איך אמר האלוף חופי? הוא אמר שלפי דעתו טוב שיש יצרנים פרטיים. אבל יש ויכוח ויהיה ויכוח האם היצרן הפרטי ויהיה 10% ולא יותר, נניח לצורך הדיון, ואולי כך יהיה, צריך לספק את החשמל בחברת חשמל או לצרכן הסופי. אמרת שאתה לא יודע איך תהיה ההתחשבות, בעיניך זה אותו דבר. זה מסוג הדברים שאני מניח שעליהם יהיה ויכוח בוועדה, ואולי הדעה תהיה אחרת.

החוק מבחינתנו, אני רוצה לומר גם לאיקה וגם ליורם, שלא תהיה שום אי הבנה. החוק יכול להיות שהוא פשרה בין דעות. ועדת הכספים לא עוסקת בפשרה, היא עוסקת בחוק. אם היתה פשרה, היה צריך להביא את זה למליאה, להגיד שיש פשרה, ושלוש על ישראל. הליך החקיקה הוא כזה, שהביאו לנו חוק, ואנחנו נדון פה, ונראה את כל הפרטים, ונעסוק פה סעיף סעיף. אם נחשוב, אם רוב החברים בוועדה יחשבו שסעיף זה או אחר צריך להיות שונה, אז סעיף זה או אחר יהיה שונה. אנחנו לא נעסוק בחוק כחוק של פשרה. ואני בטוח, אני מכיר את חברי הוועדה, שיצא תחת ידיה טוב, שיחיה חוק טוב גם לאזרחי מדינת ישראל וגם לעובדים, ואין סתירה בין הדברים.

ד' תיכון:

אם מישהו חושב להציג את מה שנעשה כאן כמאבק בין חברי כנסת מסוימים לבין עובדי חברת החשמל, הוא עושה פשוט שירות דוב לעצמו. אני מכבד מאוד את הדברים שאמר החבר אוברקוביץ', אבל אני דוחה מכול וכול את מה שאמרת, מר יכון. אנחנו לא אלבניה כאן. הדוגמאות שהבאת לא סייעו לשולחן.

ר' פלד:

בוקר טוב. לסדר הדיון נדמה לי שהתחלנו קצת מהסוף. ישבנו ובעצם שמענו, בישיבה הקודמת, ודיברנו על מודלים לשינוי והשווינו לאן אנחנו רוצים להגיע, מבלי שבעצם מבחינה מתודולוגית הבנו איזה משק יש במדינת ישראל. וכשנבין אותו, נראה לאן אנחנו יוצאים. גם השאלות שנשאלו בישיבה, ואני הולך להשיב עליהן

היום, הן שאלות שהתשובות עליהן נובעות ממשק האנרגיה, ולא ממודל תיאורטי או אקדמי.

עוד מילה אחת להקדמה. בישיבה הקודמת הופיעו מומחים עם סי.וי. מאוד מרשים בתחומי אנרגיה ואקדמיה שקשורים לאנרגיה. הייתי רוצה לומר שדווקא כיוון שהסי.וי. שלי לא רלוונטי לנושא, וכיוון שאני מגיע ממערכות ממלכתיות ואני גם נושא בתפקיד ממלכתי, אין לי עבר בחברת חשמל והפנסיה שלי לא משולמת מחברת חשמל, אז היום, כשאני מכיר טוב את המשק הזה, אני יכול במידה רבה מאוד של אובייקטיביות להעריך לאן נכון לקחת את המשק הגדול והרגיש הזה. דרך אגב, וזו לא בושה, אני גם מנכ"ל של 14 אלף עובדים, שאני בין היתר צריך לדאוג גם להם כמו כל מנכ"ל אחר במדינת ישראל.

אני הבאתי סדרה קצרה של שקפים של תחנות החשמל במדינת ישראל. אנחנו רואים פרישה חופית, תחנות פחמיות לאורך היום וכרגע קו שני של תחנות, קו מזרחי שהולך ונבנה עכשיו.

אנחנו פה רואים את התפתחות מערכת החשמל במדינת ישראל. אנחנו רואים שב-1950 היינו רק 99 מגה ואת בכל מדינת ישראל. אנחנו רואים איך בעשור הראשון הכפלנו פי ארבעה את כושר הייצור, בעשור השני פי שלושה, ומאז אין עשור שאנחנו לא מכפילים לפחות את משק החשמל. נדמה לי שאנחנו בארבעים שנה הכפלנו אותו בערך פי שבעים, וזה בהחלט נתון משמעותי וחשוב, כיוון שאנחנו גם עכשיו ממשיכים לרוץ. אנחנו היום משק של בסביבות 7,000 מגה ואת.

זה שקף של הגידול בביקוש לחשמל במדינות המערב. אנחנו כבר שנים רבות בראש רשימת המדינות שהגידול בחשמל גדל בהן. זו אינדיקציה מצוינת למשק צומח, לרמת חיים, לעלייה וכן הלאה וכן הלאה, אבל זה מאמץ גדול מאוד להדביק את הגידול בביקוש בתנאים שמצוי בהם המשק הישראלי. אנחנו לא פיגרנו. אנחנו מדינה שהתחילה מאפס ב-48', והיום יש לנו ממוצע של צריכה לנפש בערך פי 12 מבמצרים, פי 12 מבירדן. אנחנו היום מתקרבים לרמה הנמוכה של הצריכה בארצות אירופה. בקצב הזה אנחנו תוך עשר 15 שנה נהיה בממוצע האירופי הבינוני. זה בהחלט כיוון מבטיח וחיובי מבחינתו של המשק.

שקף מאוד חשוב להבנה: תחנת הכוח שלנו מורכבות מפחם, מזוט וסולר. היום כ-45% מכושר הייצור שלנו הוא בפחם, אבל בפועל אנחנו מייצרים חשמל כ-65% בפחם. חשוב מאוד להבין את הנתון הזה. הפחם זה התחנה היקרה ביותר לבנות והזולה ביותר לייצר חשמל. לכן אנחנו מנסים להפיק את המקסימום בתחנות הפחמיות. את כל הבסיס לייצור החשמל אנחנו משתדלים לייצר בפחם. מאידך, בתחנות בסולר, שהן כמעט 26%, אנחנו מייצרים רק 2.5% מהחשמל, כיוון שהסולר יקר פי חמישה מהפחם. אנחנו משתמשים בתחנות האלה רק לשיאים של הביקוש, ולא לייצור הבסיסי.

פה אנחנו רואים שני ימים: יום שיא בביקוש לחשמל, 12,94 ויום שפל לביקוש בחשמל. הטבלה הזאת היא בעצם הטבלה, שממנה אנחנו מבינים את כל משק החשמל. כושר הייצור שלנו הוא פה, היום כבר 7,000. כל הקטע האפור הזה, שמעל לחום, זה אמצעי ייצור לא מנוצלים. הושקע בהם הרבה מאוד כסף. נדמה לי, שאין אמצעי ייצור יקרים מאלה במשק, והם לא מנוצלים. אנחנו רואים את

ההבדל בין החום לכחול. גם כל אמצעי הייצור האלה לא מנוצלים. אני צריך עם ממצאי ייצור ב-7,000, ואני בימים מסוימים מייצר ב-3,000.

זה הבסיס. את זה אני מייצר בפחם. עכשיו תארו לכם שאתם מכניסים או שאנחנו מכניסים או שהמשק מכניס יצרנים פרטיים בצורה לא מבוקרת. יצרן פרטי לא אחראי על הרזרבה ולא אחראי על המשק. הוא אחראי לייצר כמה שיותר חשמל רצוף כדי לעשות מקסימילציה של רווח. היצרנים הפרטיים נכנסים פה. אם החוק הזה מאשר 10% יצרנים פרטיים ועוד 10% יבוא מחוץ לארץ, אותם 40% פה, שבעצם מממנים את כל הסיפור הזה, 20% מהם ילכו למקום אחר, ולא יממנו את הרזרבה. כיוון שהם ייצרו כל הזמן, והמשק לא ייצר כל הזמן, הם בפועל יהיו יותר מ-20%, ואז עם פחות מ-20% יהיה קשה מאוד לייצר את הרזרבה הדרושה למשק במדינת ישראל.

הווילינג ואחוז האי.טי.טי הם דברים חילופיים. גם 20% אי.טי.טי וגם ווילינג, שמשמעותו תהיה עוד תוספת של ייצור פרטי, אז לא יהיו 20%, אלא יהיו 27% פלוס מינוס. עם 27% שיוורדים מהבסיס המשק הזה לא יחזיק מעמד. התפקיד של החוק ושל האחראים על משק האנרגיה הוא למצוא את הדרך לשלב את היצרנים הפרטיים בקצב הנכון כדי לא לפגוע במשק.

בארצות הברית אחרי למעלה מעשרים שנה שהתהליך של יצרנים פרטיים עובד יש 8.5% יצרנים פרטיים. אבל אנחנו תוך עשר שנים רוצים 20%. אני חושב ש-20% זה יותר מדי, אבל פה נשמעים הקולות שזה פחות מדי. אני אומר לכם, שבעשר שנים לא נצליח להכניס 20% פנימה. אם נעשה גם ווילינג, אנחנו עושים פה שגיאה אנושה במשק, ואני מציע לקחת את זה בדיוק בטון הזה.

פה אנחנו רואים את כושר הייצור של חברת חשמל. פה אנחנו רואים את הביקוש לחשמל.

היו"ר ג' גל: רפי, הערה. אני רוצה להתקדם. יש פרוצדורות בכנסת, יש מועדים שבהם אפשר לקיים ישיבות, יש חברי כנסת שצריכים להביע את דעתם. אנחנו עשויים להגיע ל-5 לחודש רק בסימפוזיונים. אני מציע לכל מי שרוצה לתרום להתקדמות, שיצמצם את דבריו.

ר פלד: עכשיו אני עונה לשאלה אחרת, תעריף החשמל. רבותיי, זה תעריף החשמל במדינות המערב. בניגוד למה שנאמר פה בישיבה הקודמת, זה תעריף של ארגון חברות החשמל הבינלאומי. אתם רואים שמדינת ישראל נמצאת בשליש התחתון של התעריפים. קשה למכור חשמל בתעריפים יותר זולים מאלה. המדינות שמתחתינו אלה מדינות עם חשמל בייצור הידרו-אלקטרי. המחיר הזה הוא המחיר, כאשר הדלקים הם במחיר אחיד בכל העולם, והם יותר משליש מהיצוא. המכונות הן במחיר אחיד בכל העולם, ההון הוא במחיר אחיד בכל העולם. שכר העבודה הוא 20% מהסיפור. הוא זניח. לכן, שלא תחשבו שיש לנו רפורמה שיכולה להוריד את זה בהרבה.

דיברנו קודם על היערכות חברת החשמל לחוק, אני ארפרף על זה מהר, אנחנו עברנו למרכזי רווח. אנחנו עושים שינוי ארגוני, שבנוי על החוק ועל דוח ועדת ורדי, שברובינדר הציג אותו יפה בשבוע שעבר. קבענו יעדי איכות של חשמל.

ד' תיכון:

ואתה מרוצה ממרכזי הרווח?

ר' פלד:

אני מרוצה ממה שיש היום לעומת מה שהיה
אתמול. אני רוצה שמחר יהיה יותר טוב, ולזה

אני שואף.

האמנה, גם על זה שאל גדליה גל בישיבה הקודמת. יש פה התחייבות מרצון של
החברה לעמוד בלוחות זמנים קצובים ומשופרים בכל מאפייני השירותים שאנחנו
נותנים: מתיקונים לחיבורים, להגדלת חיבורים וכן הלאה, עם קנסות עצמיים
שאנחנו משלמים לצרכנים, אם אנחנו לא עומדים בלוחות הזמנים.

עוד שאלה שאני עונה עליה, כי היא נשאלה בישיבה הקודמת. בחשמל יש גם
איכות. האיכות נמדדת בדקות אי אספקה לצרכן. איכות החשמל במדינת ישראל
היא ברמה אירופית נמוכה מאוד. לכן אנחנו רואים שב-86' היו כאלף דקות אי
אספקה לצרכן. מדיניות החברה והשקעות שהושקעו ומושקעות מיועדות להביא
אותנו בשנת אלפיים למאה דקות אי אספקה לצרכן, שזו רמה אירופית בסדר
גמור. אנחנו היום קצת יותר מ-300, ואנחנו בקצב להגיע לכאן.

אנחנו רואים את ההשקעות המתוכננות של חברת החשמל במשק החשמל. אנחנו
רואים שאנחנו משקיעים השנה, ב-96', כמיליארד וחצי דולר לפיתוח מערכות
החשמל. אני רוצה שתשימו לב, שהכחול פה למטה זה השקעות בייצור. כל היתר
- הולכה, השנעה, חלוקה - אלה שיפורים באיכות החשמל. קיצוץ הדברים האלה
יחזיר את האיכות של החשמל אחורה.

אנחנו אחראים על תכנון. אני ממשיך את מה שחקה אמר, על תכנון המערכת
לטווח ארוך. אנחנו מערכת קטנה, שיש לה הרבה מאוד אי ודאויות שאנחנו
צריכים להחליט עליהן בפנים: יהיה גז טבעי או לא יהיה, הפלשתים יקנו
חשמל מאיתנו - כן או לא? רבותיי, זה הבדל של 8%, יצרנים פרטיים - כן או
לא ובאיזה היקף, וכמובן, אנחנו צריכים להחליט על תרחישים של תחזיות
בהיקף מחמיר או מקל.

צריכה להיות אחריות ברזרבה של משק החשמל, לא רק אחריות לייצור. אחריות
לרזרבה היא בטרנספורמציה, השנעה, היא בתקלות, היא בתרחישים קיצוניים של
מזג אוויר, של עלייה, היא בשינויים של ביקוש במדינת ישראל, היא ברשתות
של מתח עליון, מתח על, ועד לחלוקה לבתים, והיא כמובן גם בקרקעות
ובאמצעי ייצור, שיכולים לאפשר את הגמישות של המערכת לכל שינוי.

עניין מהותי לחוק החשמל, הוא שמדינת ישראל היא אי חשמלי. היא אי חשמלי,
שאין לו גיבוי של חשמל מהמדינות השכנות וגם לא יהיה לו בתקופה הנראית
לעין. המשמעות של אי חשמלי היא, שאתה צריך לבנות רזרבה יותר גדולה
במחיר כלכלי יותר גבוה ולקבל רמת שרידות יותר נמוכה. לכן הרזרבה
החשמלית שלנו קטנה מהרצוי, אבל הרזרבה הכלכלית שלנו גדולה מהרצוי. אם
אנחנו לא רוצים להעמיס על התעריף עלויות גבוהות מדי, אנחנו שומרים על
רזרבה מאוד מבוקרת, שיש לה גם תקלות. בנוסף לזה, אנחנו מדינה אורכית.
כל מערכת חשמל היא מערכת מעגלית. כיוון שאין לנו גיבוי מהצדדים, ואנחנו
מדינה אורכית, יש לנו בעיות של שרידות במערכת, וראינו, לצערנו, תקלה
כזאת לפני שנה. אנחנו המדינה הצפופה בעולם בין נהריה לגדרה. בקצב גידול
של 8%-9% בשנה במדינת ישראל לעשות מתקן חשמל זה משימה כמעט בלתי אפשרית
בתנאי הביורוקרטיה של מדינת ישראל. במזרח הרחוק יש דיקטטורה, אז עושים
את זה. פה כדי לתכנן תחנת כוח אנחנו צריכים לצאת שמונה שנים לפני הזמן,

כדי שתהיה בזמן. ואם לא נותנים את מרווח התכנון הזה, עלולה להיות תקלה בעוד שמונה-עשר שנים, אבל בקומפוננטות נמוכות יותר, גם מוקדם יותר.

היעדר מערכות שנעות גדולות - למרות שיש לנו שלום, מערכות החשמל של מדינות ערב לא מסוגלות לתת לנו גיבוי משמעותי. לכן אנחנו נהיה גם בעשר-עשרים השנה הבאות מערכת של אי חשמלי בלי גיבוי. נצטרך לסמוך רק עלינו. צלבנו את המערכת, כך שתהיה מערכת עם מינימום נקודות תורפה באזור שיש לו מקסימום נקודות תורפה. לשם זה צריך תכנון מרכזי. צריך איזונים עדינים של המערכת כולה. צריך פיקוח על העומס הארצי, וצריך הבנה שמרווח הטעות המותרת הוא מאוד מאוד מצומצם. והוזכרו פה הטעויות שעלו סביב רוטנברג באשקלון, שעלו הרבה מאוד כסף, והביאו את סף אספקת החשמל אל פי חוסר היכולת לספק.

עכשיו אני רוצה לענות לשאלות שגדליה גל שאלה בישיבה הקודמת. יש לנו מערכת קטנה מאוד. באנגליה חילקו את חברת החשמל. ואני מציע לנו לא להתלהב מהמערכות שיש באנגליה, כי עלו שם מחירי החשמל, וירדה איכות החשמל. באנגליה 12 החברות שחולקו כולן גדולות מחברת החשמל הישראלית. אם נתנהג כאילו אפשר לקחת מערכת מיני ולפצל אותה לכמה מערכות מיני נוספות, תהיה לנו מערכת חלשה יותר, שרידה פחות, עלות החשמל, ללא ספק, תעלה, והצרכן יצא נפסד.

ח' אילתה: חקה אמר את רוב הדברים שרציתי להגיד. אני רוצה להעיר כמה הערות בקשר למשק החשמל, בנוסף למה שנאמר כאן על העניין של מערכת והצורך לתכנן כעשר שנים מראש תחנות כוח. משק החשמל גם שונה משירות ציבורי אחר כמו משק המים. הוא דורש תגובה מיידיית לשינוי של צריכת החשמל. אם נשווה את זה עם מערכת המים אז כשיש צריכת יתר של המים, הלחץ יורד, ואולי זה יפריע לנו קצת במקלחת, אבל סך הכול זה לא יביא לנזק כפי שיקרה במשק החשמל, אם מתח החשמל לא יהיה בגבולות מאוד מצומצמים מסביב ל-220.

נושא שני זה עניין של איכות. איכות החשמל מתבטאת בתדירות של זרם החילופין, שחייב להיות שוב בגבול מאוד צר. איכות המים יכולה להיות עד לסף בהחלט סביר. יכול להיות שתהיה אבנית בסירים, ואנחנו מתלוננים, אבל לא ייגרם לי נזק לכל המכשור לתעשייה.

בנושא אולי אחרון בסוגיה זאת. אי אפשר לאגור חשמל כחשמל. יש שיטות של אגירה באמצעות מערכת מים או גז דחוס, אבל המערכות האלה הן יקרות מאוד, והן לא יעילות, ועד עכשיו לפי כל החישובים הכלכליים לא נמצאה הצדקה להשתמש בשיטות אלה לאגור חשמל. זה שוב בהשוואה למשק המים שאפשר להזרים שם משך כל היום, ולהשתמש במים לפי הצורך.

בקשר ליצרנים הפרטיים, אולי אתם לא יודעים, אבל קיימת ועדה משך כמה שנים. מונית על ידי שחל לפני שנתיים לקבוע קריטריונים להתקשרות חברת החשמל עם יצרנים פרטיים. ביוני 94 הגשנו את המסמך, שאושר על ידי השר, ומאז היתה ועדה ציבורית, שעוסקת במעקב אחרי התקשרויות בין היצרנים האלה לחברת החשמל לפי הקריטריונים שקבענו.

רציתי לשתף אתכם בכמה מן ההתלבטויות שלנו וההחלטות שהיינו צריכים לקבל בתוך הוועדה. ראשונה, האם היצרנים הפרטיים שממוינים במכרז או לא במכרז לפי התקשרות או משא ומתן קודם, צריכים להיכנס למערכת לפי רצונם, או האם

הם צריכים להתאים את הכנסתם בהתאם לתכניות ארוכות הטווח של חברת החשמל? באנגליה נתנו למערכת, למעשה, להתפרק, כפי שכבר נאמר. יש עלייה בהשוואה לארץ של כ-45%. יש חריג יותר גבוה ב-45%. הוחלט, והיום זה מתבצע, שיצרנים פרטיים ייכנסו למערכת אך ורק בהתאם לתכניות הפיתוח של חברת החשמל. את זה אפשר לעשות בלי להעלות את התעריף.

נאמר כאן מי אחראי לאספקה סדירה, מי צריך לשמור על הרזרבה במקרה של קלקול של אחת התחנות או במקרה של צריכה מעל לשיא המצופה. אין ספק שאנחנו רואים את חברת החשמל כאחראית לנושא הזה. זה אומר שחברת החשמל צריכה לקחת בחשבון שיש גם יצרנים פרטיים שלא על כולם אפשר לסמוך, והיא צריכה להחזיק את הרזרבה על אותה כמות חשמל שאנחנו מבקשים מיצרנים פרטיים לייצר.

מיקום התחנה, האם זה צריך להיות מתאים לרשת החשמל הקיימת, או שנחכה שחברת החשמל תקים רשת קווים מיוחדים כדי להביא את החשמל מהיצרן הפרטי?

על הנושא של הדילים נוכל לדבר הרבה. אני לא רוצה לעשות זאת פה. אני לא אומר שלא צריך להיות שינוי במערכת, ואני מסכים עם אלה שחושבים שהכנסה של מרכזי רווח לתוך חברת החשמל זה דבר חיובי, שיביא בוודאי להתייעלות. חבר הכנסת פורז אמר שמונופול זה דבר רע. השאלה היא מה האלטנרטיבה. מהדברים שנשמעו פה, ואני מסכים להם, הבעייתיות מהסוג שתיארתי מחייבת זהירות מרובה, איטיות בהחלטות ובדיקה של כל התקדמות משלב לשלב. אני לא אומר שלא צריכים להכניס שינויים. אני רק מזהיר מפני פזיזות וקיצור הליכים, כפי שדרך אגב נעשה בכמה ארצות. מההתלהבות הגדולה הזאת, שמתארים אותה כסטרוקטורה חדשה במערכת החשמל, שהיתה במיוחד בארצות הברית, כבר חזרו. אני מתכוון להציע בהמשך גם הצעה בקשר לרשות לשירותים ציבוריים, שאני עומד בראשה. הרשות הזאת עוד לא הוקמה על ידי החוק, אבל יש תקציב, יש משרדים, יש עובדים, יועצים; ואנחנו למעשה פועלים מ-5 למרץ לקבוע את תעריפי החשמל, לקשור אותם עם איכות השירות ואמינות האספקה. היתה כוונה לעבור בצורה חלקה מהמערכת הקיימת היום למערכת, שעם קבלת החוק תוכל לפעול ולקפח על הליכים בחברת החשמל. בנושא הרשות, צריך, לדעתי, להיות תאגיד, כפי שקיים בחוץ לארץ, כפי שהומלץ בתחילה על ידי משרד האנרגיה והאוצר. אני יכול להביא הרבה נימוקים מדוע זה צריך להיות תאגיד רחב. אם אנחנו מזכירים את המילה פי.ו.י.סי., ראשית זה שירותים שלא מציינים חשמל. בדרך כלל זה גוף שמטפל בכל אותם השירותים הציבוריים שהם בפיקוח: משק המים, הגז, התחבורה, התקשורת וכך הלאה. וזה יביא לכפילות להצמיד את הרשות הציבורית הזו למשרד האנרגיה, כי שילוב של אותם כלכלנים, רואי חשבון, משפטנים שעובדים היום אצלי ישתמש בניסיון שלהם, ובעזרת מומחים באותו נושא ספציפי לעשות את עבודתם. כשנדבר על פרטי החוק, יש לנו הצעה אלטרנטיבית לפי המתכונת הקודמת שהוגשה.

א' בן-בסט: הדברים שאני אציג הן כחבר הוועדה הבינמשרדית בראשות מנכ"ל האוצר, שעוסקת בהפרטת תשתיות מונופוליסטיות, והן כחבר ההנהלה הבכירה של בנק ישראל. יש ועדה שממשלת ישראל הקימה בעת הדיונים בתקציב, ועדה שתפקידה לעסוק בהפרטת תשתיות מונופוליסטיות, כל התשתיות המונופוליסטיות. מדובר בחשמל או בתקשורת או בתחומים אחרים של אנרגיה. אני חבר בוועדה זו, והעמדה שאני אציג פה היא עמדה, שבעיקרה גובשה בוועדה זו.

חוק החשמל שמונח בפניכם בעיקרו הוא סביר וטוב ברוב חלקיו. יש שתי בעיות מהותיות בחוק הזה, שלדעתנו, טעונות תיקון. שתיהן קשורות באפשרות ליצור עמדה של תחרות בענף הזה ובאפשרות ליישם אותה. מה הן שתי הבעיות? ראשית, החוק קובע כי לכל פעילות בתחום החשמל יינתן רישיון נפרד. אבל לחוק יש הוראות מעבר, שפוטרו את חברת החשמל מהסעיף הזה בחוק למשך עשר שנים. בעצם יוענק לה לתקופה הזאת רישיון לכל הפעולות שלה. ההוראה הזאת יוצרת קושי מהותי לבצע שינויים מבניים בחברה, שעליהם אעמוד בהמשך, כפי שלמשל הומלצו על ידי ועדת ורדי.

הבעיה השנייה היא בחוק עצמו. יש מגבלות, לדעתנו, על כניסת יצרנים פרטיים, שראוי היה להסיר אותן, אחרת הכניסה שלהם לא תהיה אפקטיבית ומידת התחרות שנצליח להשיג תהיה מועטה ביותר.

כדי להסביר זאת הרשו לי לומר מספר מילים על התחרות בתחום הזה. לא ארבה במילים על תחרות בכלל, הדברים ידועים. לתחרות יש חשיבות עצומה, קודם כול, במנגנון קביעת המחירים. פה אני רוצה להעיר במילה לאחד מנציגי העובדים, שהממד העיקרי לבדיקה אם יש תחרות הוא לאו דווקא בשוונות המחירים, אלא ברמת המחירים הממוצעת. מה שאנחנו יודעים לגבי מונופול זה, שהוא קובע יחסית מחיר גבוה מדי בהשוואה למה שנקבע בתחרות. נכון, בתחרות תהיה גם שוונות, כי הרי יש יותר מיצרן אחד, אבל הממד העיקרי, שבו הדבר נבחן, הוא רמת המחיר, ולא מידת השוונות שיש במחיר. במונופול ציבורי יש בעיות נוספות מעבר לבעיה של מנגנון קביעת המחירים, שקשורות בתהליך ברירת ההשקעות, ביעילות הייצור, אלא אם כן מדובר במונופול טבעי, ואז אין כמובן ברירה אלא לקיים מצב מונופוליסטי. בעולם מלכתחילה היו מדינות שבחרו במבנה מונופוליסטי, כמו למשל צרפת. היו מדינות בהן יש מספר חברות שפועלות, כמו ארצות הברית וגרמניה. אבל מה שיותר חשוב הוא, שכאשר מתבוננים בעולם הרחב, זאת המגמה. כל תחום שאנחנו עוסקים בו בתחום הכלכלי, בכל תחום מבני, אנחנו בודקים לאן הולכים הדברים בעולם הרחב. אני לא רוצה להכביר מילים בעניין זה, כי אילן כבר עשה זאת בפעם הקודמת. אבל בגדול אפשר לסמן קו. המגמה של יותר ויותר מדינות היא להכניס תחרות בתחום הזה בדרך זו או בדרך אחרת. הזכירו בו את המקרה האנגלי, שבו הדבר לא צלח, ואולי המחירים עלו בהשוואה למצב שהיה בפעם הקודמת. אני רוצה להזכיר לחברי הוועדה, שבפעם הקודמת כבר ניתנה תשובה לדבר זה על ידי אילן ויוסי ורדי, שהסבירו ששם היו שתי בעיות, והסיבה לעליית המחיר אינה קשורה לעצם יצירת התהליך. אבל מה שחשוב יותר הוא המגמה בעולם, ויש דוגמאות נוספות: נורבגיה, ניו-זילנד וכו'. זה הוזכר בפעם הקודמת.

יתרונות התחרות ידועים, ואני לא רוצה להכנס אליהם. אני רוצה להיכנס לשתי נקודות, שקשורות בתחרות ובנושא החשמל. כי זו בעצם הסוגיה שבה אנחנו דנים. כדאי ראשית לזכור, שאנחנו לא מדברים פה על תחרות במוצר צריכה ספציפי - חשמל, נעלים, הלבשה, אלא אנחנו מדברים על תשומה מרכזית לסקטור העסקי. אין מוצר שמיוצר בלי חשמל. זה דבר שהוא בעל מפתח מבחינת החשיבות היחסית שלו במשק. לא הרי חולצות ונעליים כהרי חשמל. כאן יש השפעות מהותיות יותר הן לפעילות של הסקטור העסקי והן לרווחת הצרכנים. למעשה, כאשר אנחנו מסתכלים על צריכת חשמל, אנחנו מסתכלים על צריכה ביתית. בכל מוצר שהצרכן קונה הוא קונה בעצם מרכיב של חשמל. כך שהמוצר הזה במערכת ותפקודו הם בעלי ערך גדול יותר מאשר תחרות. אני מניתי גם מדינות קטנות, ולא רק מדינות גדולות, שבהן הולכים לתחרות.

דבר נוסף חשוב מאוד וחשוב גם לוועדה, שכפי שצינתי, אני חבר בה הוא, שהחשמל הוא חלק מערך של תשתיות מונופוליסטיות. הוא לא התשתית היחידה. בתקשורת יש לנו אותה בעיה. בבנקאות, שהיא גם כן מעין תשתית, במובן שהיא מספקת תשומה לכל הסקטור העסקי, היתה בעיה של היעדר תחרות; וגם בנמלים, באנרגיה, בשדות תעופה וכו'. בעצם המשק הישראלי מאז תכנית הייצוב נמצא בתהליך ובמגמה בכל מקום שאפשר, בכל מקום שאינו מונופול טבעי, ליצור יותר תחרות. אפילו בתעשייה יש מאמץ ניכר מאוד ליצור יותר תחרות; ודי להזכיר פה את תכנית החשיפה, שמגמתה לחשוף את כל התעשייה לתחרות מחוץ לארץ. אני חושש, שאם, כפי שאמרתי קודם, אנחנו נאריך את המונופולין את חברת החשמל בעשר שנים, אנחנו יוצרים פה אפליה בין ענף זה לבין ענפי משק אחרים. קודם כול, זה לא בריא לשעצמו. כי אם יש יתרונות בתחרות, אתה דוחה את השגתם בעשר שנים. אבל אני חושב שזה דבר שיש לו גם דינמיקה והשפעה על האפשרות ליצור תחרות בענפים אחרים. אי אפשר לחשוב שאנחנו נעצור את התהליך הזה בתחום מסוים, ושעובדים ומנהלים בתחומים אחרים יהיו שווי נפש לתהליך זה. אם נביא בחשבון את השפעות הגומלין בין האפשרות ליצור תחרות בתחום אחד לבין האפשרות לתחומים אחרים, אני חושש מאוד לזה, שבתחום אחד אנחנו נעכב אותו בהשוואה לתחומים אחרים.

אחת ההשלכות המרכזיות הנוספת שיש לתחרות, כפי שאמרתי, ובמיוחד בתחום הזה, היא על תהליך ההשקעה בתחום, על תהליך ברירת ההשקעות ועל המימון של ההשקעות הללו. המשק הישראלי הוא משק צומח. קודמיי התייחסו לזה בהרחבה. קצב הצמיחה של המשק הוא מהיר, וקצב צריכת החשמל מהיר ביותר. צופים השקעות ניכרות ביותר בשבע שנים, גדולות בסדר גודל של עשרות מיליארדי שקלים. נשאלת השאלה, איך תהליך כזה ישפיע על המבנה של הענף.

ראשית, אם נסיר את אותן מגבלות, שאני מיד אדבר עליהן, על כניסת משקיעים חדשים, אז אנחנו נגדיל את המוטיבציה שלהם להיכנס. אם נגדיל את המוטיבציה שלהם להיכנס, מטבע הדברים, תהיה לזה השפעה על תהליך ברירת ההשקעות. לא בהכרח יצרן אי ייצר בדיוק את החשמל בטכנולוגיה שיצרן אחר מייצר אותו. מדברים על כניסת גז טבעי לאזורנו, מדברים על סחר עם שכנינו. לכל הדברים הללו צריכה להיות השפעה על מבנה הענף. אם אתה דוחה את הכניסה של יצרנים חדשים, או אם אתה מטיל מגבלות על הכניסה של יצרנים חדשים, מטבע הדברים, אתה גם תשפיע על תהליך ברירת ההשקעות בכללותו.

דבר נוסף, כפי שנאמר כאן, קצב צריכת החשמל, קצב הגידול בצריכת החשמל הוא מהיר מאוד, וצפוי להיות מהיר גם בשנים הקרובות. קצב הצמיחה של המשק הוא מעל 5% בשנה. אם אנחנו דוחים את התהליך הזה בעשר שנים, פירושו של דבר הוא, שבעוד עשר שנים תהיה לנו חברת חשמל הרבה יותר גדולה. פירושו של דבר, שיהיה הרבה יותר קשה לשנות את מבנה הענף, אם אנחנו חושבים שדבר זה רצוי. נאמר פה קודם על ידי מר חופי, שאנחנו באמת נבדלים ממדינות אחרות, בכך שצריכת החשמל יציבה יחסית או היא גדלה בקצבים קטנים, אחוז או שניים לשנה, וזה מצב נוח יותר ליצירת תחרות. אני חושב שההפך הוא הנכון. דווקא מצב שבו יש צמיחה מהירה זה המצב הנוח יותר ליצירת תחרות. כי כאשר אתה יוצר תחרות, המתחרים החדשים נוגסים נתח מהפעילות הכוללת. קל יותר לחברה שפועלת בתחום הזה כאשר המשק בתהליך צמיחה, משום שאז הנגיסה היא בשוליים, היא מתוך הגידול, היא לא מתוך בסיס הפעולה, וזה דווקא נוח יותר. זה רצוי יותר גם לעובדים של חברת החשמל, שהתהליך הזה יתרחש דווקא תוך כדי הגידול. כי אז גם החברה יכולה לגדול וגם אחרים יכולים להיכנס. כאשר נגיע ליציבות יחסית, אם נגיע, אני מקווה שלא, שתמיד תהיה צמיחה מהירה במשק, יהיה קשה יותר להכניס מפעילים חדשים,

משום שזה יצטרך לפגוע בבסיס הפעילות של החברה, ואולי אפילו להביא לבזבוז השקעות. יותר קל בתהליך הצמיחה ליישם תחרות בענף הזה.

אמרתי שיש לזה חשיבות לבחירת השקעות בתהליך הצמיחה, אבל יש לזה חשיבות רבה גם למינון של ההשקעות. לפי הערכות שלנו מתוך ניתוח דוחות מקורות ושימושים של החברה, ההערכה היא, שהחברה עצמה אינה...

אמרתי - גם, לא רק. בכל האמצעים, כי ההיקפים שמדובר בהם הם היקפים אדירים, הוצג כבר קודם לכן בגרף על ידי מנכ"ל החברה באיזה סדרי גודל של השקעות מדובר.

עד עכשיו התייחסתי לתחרות ולחשיבות שלה, ולא לדרך ליצור אותה. מה בעצם מפריע לנו בחוק, ומה הדרך לנוע קצת לכיוון התחרות? לא מדובר פה במצב שעשר חברות חשמל יפעלו במערכת, אלא מדובר באיזשהו צעד לשיפור המצב הנוכחי. יש שתי דרכים עיקריות, שלדעתי ראוי לתקן אותן. אחת, כפי שאמרתי, החוק עצמו אומר שיינתן רישיון נפרד לכל פעילות בענף החשמל. זה יכול לפתוח את הפתח לכך, שלמשל כל תחנת כוח תהיה תחנה עצמאית, שיכולה להתחרות בתחנות אחרות. אלא שכפי שאמרתי קודם לכן, יש הוראות מעבר, והוראות המעבר האלה נותנות לחברה רישיון אחיד, ובכך בעצם חוסמות את הדרך ליצור את הדבר הזה. אם היינו מסירים מהוראות המעבר את עשר השנים הללו, לא היה צריך לתקן שום דבר בחוק. זה לכשעצמו עוד לא היה יוצר את התחרות בין התחנות. שימו לב שכל מה שאנחנו אומרים הוא, - השאירו את הדלת פתוחה לדבר הזה, אל תסגרו את הדלת, אל תאלצו כאן כרגע את הרפורמה שהציעה ועדת ורדי. אני הייתי מעדיף שיאמצו אותה כרגע, את אותה רפורמה להפוך כל תחנת כוח לחברה עצמאית, ושהחברות יתחרו ביניהן על ייצור החשמל. אגב, בסקירה שקיבלנו בפעם הקודמת נאמר לנו שהתשתית בתחנות אלה כבר נבנתה כדי להפוך אותן למרכזי רווח. אני יכול לומר לכם, שאם נבנתה התשתית להפוך אותן למרכזי רווח, בעצם בשל הזמן ליצור את התחרות ביניהן. אבל מה שאנחנו אומרים הוא, שעוד לא צריך ברגע זה לקבל את ההחלטה על התחרות. השאירו את הדלת פתוחה, כך שאם בעוד שנה או בעוד שנתיים או שלוש ממשלת ישראל תחליט להכניס את התחרות הזאת, היא תוכל להכניס את התחרות הזאת. אבחנה זו היא מאוד חשובה. כל מה שאנחנו אומרים הוא, השאירו את הדלת פתוחה. לי זה נראה בלתי סביר לסגור את הדלת בפני האפשרות: לא רק לא לאמץ אותה, אלא גם לא לאפשר לאמץ אותה בעשר השנים הקרובות. זה דבר לא סביר.

יש עוד דבר, שהוא בעל חשיבות רבה. כולם מסכימים שצריכים לתת ליצרנים פרטיים להיכנס למגרש. אבל השאלה היא אם אתה יוצר תנאי סביבה לכך שכניסתם תהיה קלה, חלקה, כדאית ושבאמת תתבצע. אם אתה מציב מגבלות על הכניסה, אז ברור שיצרת את האופציה, אבל לא יהיה שימוש בה בפועל. מה הם שני המחסומים שאנחנו רואים, שראוי היה לבטל אותם? ראשית, צריך לבטל את ההוראה שמחייבת יצרן פרטי למסור את כל תפוקתו רק לחברת החשמל. אם למשל הוא רוצה להקים תחנה בחצר של מפעל אחר, ורוצה לספק לו במישרין חשמל, שיוכל לספק לו במישרין חשמל. אם זה לא כדאי, הוא לא יעשה את זה. אז ממה לחשוש? אם כל הזמן אומרים לנו, - תראו, זה לא כדאי, יש יתרונות לגודל, הקטנים לא יעילים-, הרי מדובר בקטנים פרטיים. אם הם לא ירוויחו מזה, הם לא יקימו את זה. אז ממה הפחד? בואו נאפשר להם. אם חוששים, כנראה שחושבים שזה כן כדאי, ושכן ייכנסו וכן יעשו את הפעולות האלה.

הדבר השני שהוא בעל חשיבות באמת, ייתכן מאוד שיצרן פרטי יקים חברה כזאת בחצרו של לקוח מסוים, והגודל האופטימלי יהיה כזה שיהיו לו עודפים, שהוא ירצה למכור אותם לאחר. מה שאנחנו היינו רוצים זה שחברת החשמל תחויב לספק לו שירותי תשתית, על מנת שהוא יוכל להוליך את העודפים האלה ברשת של חברת החשמל אל הלקוח, שאליו הוא רוצה להוביל את זה. כי לא סביר לאפשר להקים שתי רשתות. זה באמת תחום של מונופול טבעי. כרגע הדבר הזה לא אפשרי. זאת אומרת, צריך להכניס בחוק את האפשרות שחברת החשמל תהיה חייבת לספק שירותי תשתית ליצרן הפרטי בתעריף מסוים.

בסך הכול, התיקונים שאנחנו מדברים עליהם הם לא תיקונים דרמטיים. לכן הדבר שלנו נראה כעדיפות ראשונה היה, שפשוט יכניסו את התיקונים האלה בחוק, ויאמרו אותו בתוספת התיקונים האלה, ואז אפשר יהיה לעמוד גם בלוח הזמנים. אם לא, אם אתה רוצה, אני אשיב מה נראית לי האופציה של - אם לא, אם לא מתקנים את החוק עד למועד של החמישה במרץ.

היו"ר ג' גל:

לא הבנתי מה נזעקתם. הרי אם מדברים על 10%, אפילו על 5%, ואומרים שהדבר החשוב ביותר זה במקום למכור לחברת חשמל, שחברת חשמל תהיה מובילה, ואילו הוקנה ישלם ישר ליצרן של גנרציה, דבר שללא ספק נותן קנה מידה יותר טוב ליעילות מהקפיצה הזאת. לא ברור לי מה הנזעקות הזאת. זה לא צובע את החשמל, אבל זה נותן שקיפות יותר מכל דבר אחר. עוד נעסוק בזה, וזה לא על סדר היום. אני רוצה לחזור לישיבה הקודמת. אני הקמתי את הישיבה הקודמת ואמרתי שיש שלוש חלופות: חלופה ראשונה, שבעוד שלושה שבועות אנחנו גומרים את החוק בקריאה שנייה ושלישית. זה נראה לי בר סיכוי קלוש מאוד, אבל יש אחוזים לסיכוי שנשנס מותניים, ונעשה את העבודה הזאת. הסיכוי קלוש.

האפשרויות האחרות הן שתיים: אחת, שאנחנו ממשיכים בהליך החקיקה, ואז יכול להיות פסק זמן של להערכתך, בין חודש לתשעה חודשים, שנגמר הזיכיון ואין חוק, יש חלל ריק. זו אפשרות אחת. האפשרות השנייה, החלופה השנייה, שאנחנו באים ואומרים, בתשעה החודשים שדרושים לנו לחקיקה יהיה המשך הזיכיון הקודם. לא שנה וחצי, שמישהו פוחד שסוחבים תשעה חודשים. רפי, לחלופה הראשונה שנגמור תוך שלושה שבועות אין צורך להתייחס. ההתייחסות צריכה להיות לשתי החלופות האחרות, האחת שלא עושים מעבר, אלא יש פסק זמן, הדבר השני, שעושים לשישה חודשים. תאמר לנו בבקשה מה הבעיות שאתה רואה בשתי החלופות.

ר' פלד:

בסדר, אני אשיב מחצית התשובה, ועורך דין חורש יתייחס לחלקה השני. אני רוצה לומר קודם כול כפתיח. ההערכה לשלושה חודשים או תשעה חודשים או 18 חודשים, היא לא רלוונטית, כיוון שהבעיה היא חוסר הוודאות מה יהיה אחר כך. אם היית אומר לי, בעוד תשעה חודשים יהיה כך וכך, אז אין לי בעיה. מיד אסביר מה המשמעותיות של חוסר ודאות באשר לפתרון שיהיה, ואסבר את אוזניכם: מזה שנה וחצי חברת החשמל יודעת את כיוון החוק ואת כיוון הפתרון שאנחנו מדברים עליו כאן, וזה מאפשר לנו לגייס אשראי, להשקיע השקעות, לעשות תכניות פיתוח ולממש אותן. במצב שאנחנו לא יודעים לאן הולך המשק ומה יהיה בעוד שלושה או תשעה או כמה שזה יימשך, אנחנו פשוט לא נשקיע כל השקעה שאנחנו לא יודעים מה יהיה עתידה. אף אדם סביר לא יעשה את זה. ואני מיד אראה לכם מה קורה לי היום בדירקטוריון, שצריך לחתום על דוחות תקופתיים.

אנחנו חילקנו את התחומים שעליהם ישפיע החוק לכמה ראשי פרקים. ראש הפרק הראשון הוא היבטים חוקיים משפטיים. אין שום יכולת לעבוד אפילו דקה אחת בלי חוק או בלי זיכיון, כיוון שאנחנו לא יכולים לתקן, לא להיכנס לשטחים, לא למכור, לא לקנות, לא ללוות כספים. אנחנו לא יכולים לעשות שום דבר. ברור חד משמעית שצריך להיות חוק או זיכיון.

היבטים של מימון. לקח לנו הרבה מאוד שנים לבנות אמינות פיננסית, שמאפשרת לנו לגייס אשראים. הרי אנחנו כל הזמן מדברים על יבוא השקעות מחוץ לארץ. חברת חשמל היא אחת מיבואני ההשקעות הגדולים, אם לא הגדול במדינה: שליש הון עצמי ושני שלישים אנחנו מגייסים אשראי, לא בערבות מדינה. אם לא תהיה לנו בררה, נגייס בערבות מדינה. כשנותנים לנו לעבוד בצורה חופשית, כשברור תזרים הפיתוח, תזרים המכירות, תזרים ההכנסות שלנו, אין לנו בעיה לגייס אשראי בחו"ל. כרגע, בגלל התהליך הזה, עוצרים. אין שום בעיה להביא לכם על זה סקירה מפורטת. אנחנו קיבלנו בשוק האמריקאי דירוג זהה לדירוג של מדינת ישראל. זאת אומרת, אנחנו יכולים לגייס כספים בעלות שמדינת ישראל מגייסת, וזה מצביע עד כמה דבר זה חשוב, ועד כמה הפגיעה בזה בעצם תהפוך אותנו למין מס, שהמדינה צריכה להכניס למה שאנחנו לא מגייסים.

הצד השני של העניין זה לא רק הכנסות, אלא גם הוצאות. אנחנו יכולים לאשר את ההשקעות רק בתכניות, שאנחנו יודעים שיהיו בכיוון, שאליו יהיה המבנה העתידי של משק החשמל במדינת ישראל. לדוגמה, היה לנו דיון בדירקטוריון על תחנת כוח גרעינית. היינו צריכים להשקיע שני מיליון דולר. הדירקטוריון אמר - אני לא מאשר, כי אני לא יודע אם תהיו בעלי התגר-או, הלכנו לרכוש את קרקעות רוגוזין, שזה חשוב ממדרגה ראשונה לעתיד הייצור הפחמי ליד חופי הים, אין אתר קרקעי נוסף לאורך חופי הים, ובא הדירקטוריון ואמר - למה שאני אאשר לכם, אולי אתם בכלל לא תהיו אחראים על עתיד החשמל? מבחינה כלכלית זו השקעה לא נכונה. עד שלא קיבלנו מכתב משר האוצר ומשר האנרגיה, שמוציא את זה מהכלל, הדירקטוריון לא אישר את זה. אנחנו נמצאים כרגע לקראת חתימה עם יצרן פרטי גדול. 150 מגה וואט. אנחנו לא נקיים את הדיון ביום חמישי, כי אנחנו לא יכולים לאשר את זה. אנחנו לא יכולים לאשר התקשרות עם יצרן פרטי, שלא ברור שאנחנו נקנה ממנו את החשמל בעוד שנה. יש לי מכתבים, יש לי החלטת ממשלה, יש לי התחייבויות שרים, שלאורן אני עבדתי בשנה וחצי האחרונה. גם סלומון ברדר בארצות הברית, על סמך מכתב השרים, היו מוכנים לצאת איתי להנפקה.

ד' תיכון: אני רוצה לומר לך, שההתחייבות היחידה שאתה יכול ליטול, להשיג, זו התחייבות של ועדת הכספים. ללא אישור ועדת הכספים כל ההתחייבויות האישיות אינן תופסות.

קריאה: רק לשאלת הפיצוי הנאות על המקרקעין, ולא מעבר לזה. שאלת היחסים מול החברה לעניין הפיצוי הנאות.

ד' תיכון: מצאתי לנכון להעיר את ההערה הזאת, כדי שבעתיד לא יתעוררו בעיות.

ר' פלד: לא יתעוררו בעיות. העובדה שאני הצלחתי לשכנע את הדירקטוריון לאשר ואת המשקיעים להשקיע, יכולה להירשם לזכותי, לא לזכות זה שהתהליך נתן לי את הכלים

המאיימים לעשות זאת. להערה המלומדה שהוערה פה, אין שיקול כלכלי לקנות קרקע, לשלם היום את המחיר, ולשלם ריבית כעשרים שנים כדי ליצור שם בעוד עשרים שנה תחנה פחמית, ואפילו את ההשקעה הזאת, כי יש לנו אחריות תשתיתית למשק החשמל. מהרגע שאתה שולל את הבסיס הזה אף אחד לא יעשה את זה. אתה בטוח הלא רחוק תמצא את עצמך בפני שוקת שבורה. אני לא מציע להוביל לשם. אני מציע לדירקטוריון, לספר להם כאילו, ושיחתמו על הדוח הכספי הבא.

הנושא הבא הוא פגיעה בזכויותיהם של צדדים שלישיים. יש לנו התחייבויות של כ-12 ביליון שקל, שתום הזיכיון והכנסת החברה לאי-ודאות באשר לעתידה יכולה לתת להם עילה לגיטימית לדרוש פירעון מיידי של השקעה.

הנושא של בלימת תכנית פיתוח. אנחנו, בעצם, כשמדובר על תהליך של תחנת כוח או של קו, כשמדובר בשנים רבות, אנחנו עושים היום החלטה שמשמעותה התחייבות על הוצאה גדולה מאוד לאורך שנים רבות. למשל היום לבלום את תחנת הכוח ברוטנברג באשקלון אני לא יכול. או שזה יעלה מאות מיליוני דולרים למשק, רק לסבר את האוזן, יש לנו דוגמה מוחשית של שנת '82, שליקוי מסיבות שונות של חוסר החלטה, בדוח מבקרת המדינה מ-94 מתברר שזה עלה 153 מיליון דולר למשק החשמל במדינת ישראל. כמובן שהצרכנים משלמים את זה. היום כשהמשק הוא גדול, פעם וחצי ממה שהיה אז, תראה שכל שנה תעלה את סדרי גודל של 200-300 מיליון דולר בהוצאות עודפות, שכמובן משק החשמל ישלם אותן. תחנת הכוח העתידית, לא באשקלון, אלא זאת שאחריה, אם לא יהיה גז במדינת ישראל, צריכה לפעול ב-2004. אם לוקח חמש שנים לבנות אותה, אז ב-99 נצטרך לבנות. אם לוקח שלוש שנים תהליך של היתרים ורישויים במדינת ישראל, אני צריך להחליט היום. אני לא אחליט היום על תחנה, אם אני לא יודע מה עתיד חברת החשמל. אם התהליך ייקח שנה וחצי, שנתיים, זאת אומרת שאנחנו נדחה את ההחלטה בשנתיים. זאת אומרת, שב-2004 לא יהיה חשמל כמו שצריך, חד משמעית. זאת אומרת, כל הפאזה שניתנה פה של עשר שנים, זה לא כי מישהו רצה לשמר את הזיכיון, אלא כי מישהו אמר, נעשה שינוי מודרג ואחראי שיאפשר להמשיך את הקיים, ולעשות את השינוי בצד. נדמה לי שנתנו פה כלי נכון של תוספת רישיונות, שמאפשרת לעשות כמות ניכרת מאוד של יצרנים פרטיים, לדעתי גדולה מדי, ואני כבר אמרתי את זה. ואין שום סיבה לתת יותר מזה.

הווילינג בא בנוסף לאי.טי.טי. אם תוותר על 20%, ותגיד אני עושה ווילינג, ולא עושה אחוז, אז אין לי בעיה. אבל כשאתה נותן 20%, כשאתה קונה אותו במחיר פיקס, ובנוסף לזה נותן ווילינג, זאת אומרת, שכל אחד יכול למכור לשכנו. זאת אומרת שיהיה 20% פלוס 3%-7% נוספים.

דיברנו על פגיעה בזכות תכניות פיתוח. עכשיו אני מדבר על הצטברות אמצעי ייצור בלתי מנוצלים והוצאות עודפות. המשמעות היום של בלימת השקעות ובלימת תכנית פיתוח זה, שאני אשב עם אמצעי ייצור יקרים מאוד, שיהיו מושבתים החל ממרץ. למה? כי מי שהיום בונה תחנת כוח עתידית יפסיק לבנות אותה. המשמעות של לקחת חברה בגודל מסוים, עם אמצעי ייצור, עם עובדים, שעובדת בהיקף מלא, שאתה סוגר לה את יכולת גיוס האשראי, אתה סוגר לה את היכולת לקבל החלטה לתכניות פיתוח, יוצרת לך הוצאות עודפות ניכרות מאוד, שפעם אתה משלם אותן כמובטלות, ואחר כך אתה משלם אותן, כשהן צריכות לחדש את היצוא. תזכרו שזה משק עם ריצה מטורפת של גידול בביקוש. כל עיכוב של הדבקת הרזרבות וכושר הייצור כדי להדביק את הביקוש יגדיל את הצרכים אחר כך וייקר אותם. לכם אני חושב שתפקיד הוועדה הזאת הוא לתת למשק החשמל את

הכלים, כדי שהוא יוכל לרוץ בקצב הנוכחי לפחות כדי לבצע את מטלותיו. האופציה של דחיית הזיכיון או הארכת הזיכיון באיקס חודשים, ויחד עם זה אי ודאות מה יהיה האיקס חודשים, בעצם לא נותנת לנו את האופציה הזאת לחלוטין.

היו"ר ג' גל:

אני מבין שלפחות בשנתיים האחרונות המצב לא היה שונה ממה שעשוי או עלול לקרות בתשעה חודשים כאלה. יכולה להיות בעיה של גיוס הון, ואז נניח שחברי הכנסת שלא מסוגלים לדאוג לערבות מדינה להלוואות. במה השנתיים האלה תהיינה שונות מהתשעה חודשים? ואין ספק שהשנתיים האלה יבואו. כי אמר חקה, ובצדק, שהיה צריך להתחיל את זה לפני עשר שנים. ודאי שאיש מאיתנו לא חושב לרגע שתשעה חודשים זה דבר טוב, אבל מה ההבדל בין מה שהיה בשנתיים האחרונות לתשעה חודשים, ואולי לחודש, כי יכול להיות שאפשר יהיה לגמור את זה עד סוף מרץ.

ר' פלד:

אני חושב שאני הסברתי. מאפריל '95 לא מנפיקים כספים, לא מגייסים אשראי, בדיוק

בגלל חוסר הוודאות הקיים.

ד' תיכון:

כל מה שאמרו לגבי ועדת הכספים. הייתם כאן שלוש פעמים עם בקשה לערבויות מדינה,

וקיבלתם.

ר' פלד:

חבל לי להשיב, אבל דן, העובדות שאתה מציין אותן לא נכונות.

עכשיו אנחנו בשלב, שהדירקטוריון לא אישר לי את תכנית הפיתוח. הוא אמר - אני לא אאשר אותה, עד שיעבור החוק. שליש מתכניות הפיתוח שלי הוא קיצוץ על פניו, עם הערה, שאם לא יעבור החוק, תכניות הפיתוח לא יצאו. אני כבר עכשיו בלמתי שליש מתכנית הפיתוח, ואני במרץ אעצור את תכנית הפיתוח כליל. אחרי מרץ כל מה שלא יהיה ייצור שוטף של חשמל ותחזוקה שוטפת של רשתות לא תהיה לי אפשרות להשקיע. זאת הערכתי. אני אשמח לשמוע דברים אחרים.

אני חוזר ואומר, אני לא מהלך עליכם אימים. אנחנו במערכת מתוחה מאוד של רזרבות, בקווים, בכל המתחים, בהשנעה, קצת פחות מזה בייצור. בלימת תכניות הפיתוח, ואתם ראיתם אותן, והיצור שם הוא פחות משליש, זה ל-96 וזה ל-97. אתם מדברים על תעריף החשמל, אתם מדברים על אמינות החשמל, ואתם לא נותנים לי את הכלים לעשות את זה.

היו"ר ג' גל:

אבל מה אנחנו לא נותנים? קיבלנו את זה לפני שבוע, מה אנחנו לא נותנים?

ר' פלד:

קודם כול, כלפיי, אתם השלטון. אני הגעתי עכשיו לפינה שיש לי אמצעי ייצור, שיש לי עובדים, שיש לי בעיית גיוס אשראי, שיש לי חוסר היתרים להמשיך בתכניות הפיתוח. יושב פה ממלא מקום יושב ראש הדירקטוריון, תוכלו גם לשאול אותו איפה זה עומד כרגע, וכמה אני בעצם בכוח משקלי האישי שכנעתי אותם, שכיוון שיש צרכים לאומיים, וכיוון שיש ביקוש שצריך לתת לו תשובה, וכיוון שממילא יהיה פתרון סביר לדברים האלה, תאשרו, למרות שאתם לא

יודעים לאן אתם הולכים. האשראי הזה שלי נגמר. כרגע זה עומד לדעתי בפני שוקת שבורה.

אני פה מגיע לשיתוק יכולת קבלת החלטה של נושאי משרה בחברה, דירקטוריון והנהלה, ואני חושב שאתם צריכים להתייחס לזה בצורה החמורה ביותר. אני אומר לכם, שהתכניות שלי כרגע כולן מוקפאות.

מ' שטרית: את כל הדברים האלה משהו בממשלה קיבל לפני שנה, והעירו ואמרו - שמע, הולכים לסגור.

ר' פלד: אני רוצה לומר, שמעבר לנושאים שפיתחתי יש גם נושאים של שקט תעסוקתי, שהוא בהחלט בעיה. צריך לתת עליו את הדעת, ואני חושב שזו אחריות שלי כמנכ"ל, ואני חושב שאני הצלחתי להעביר את התקופה הזאת בצורה מאוד מאוד מכובדת של שקט תעסוקתי, ואני חושב שאתם צריכים להתחלק איתי באחריות לנושא זה. דובר גם על שינוי ארגוני, שאנחנו התחייבנו לבצע אותו כחלק מהחוק, ואנחנו כרגע בעצם מקפידים אותו. אבל זה הדבר הפחות מרכזי בעניין כולו.

אני מנכ"ל מינואר '95, אבל לפני זה הייתי חצי שנה בחפיפה בחברה. כל התקופה הזאת אני עוסק בתחום עיקרי, בנושא חוק החשמל מול שרים, מול ראשי ממשלות, מול ועדות, מול תהליך חקיקה. אני לא התחלתי את הנושא, אני נכנסתי לתהליך עובד. זאת אומרת, חקה, שהיה כבר לפני שש שנים בסביבות שש שנים סיים את תפקידו, כבר התעסק בזה, ואני חושב שאנחנו הועלנו למצב שלא בטובתנו, ולא לטובת משק החשמל, ועכשיו צריך למצוא את הדרך הטובה ביותר.

אנחנו מדברים פה על משק מאוד מאוד רגיש, ואנחנו מדברים על מרווח טעות מאוד קטנה, שחריגה ממנה, בלי להלך אימים, היא בהחלט בעייתית מבחינת משק החשמל. ואני אבקש מעורך דין שוקי חורש לתת את הביטויים המשפטיים של התחומים שהעליתי.

י' חורש: אני הייתי רוצה לומר שניים-שלושה משפטים לגבי הזיכיון, עד כמה הוא מגביל את הפעילות של החברה, ולראות מהן האלטרנטיבות לאור מה שהיה בישיבה הקודמת.

בעצם מתכונת הפעילות של החברה מוסדרת בזיכיון. זה מתחיל עם אישורים של תכניות לטווח ארוך להקמות תחנות כוח והקמות, דרך אישורים של השקעות, על ידי הגורמים המוסמכים בממשלה, כניסה למקרקעין בתוך הקמת קווי חשמל, מתח על, מתח עליון, מתח גבוה, מתח נמוך, חיבורים לבתים, כניסה לחצרות פרטיים של בני אדם כדי לחבר את החשמל, אספקה של חשמל, של מוצרים מכוח הזיכיון, קביעת תעריפים, הסעיף האחרון והוא חשוב מאוד לענייננו, הוא הסעיף שקובע, שבתום תקופת הזיכיון כל הנכסים, הזכויות, החובות של החברה עוברים לממשלה. מדובר כאן בהיקפים מאוד מאוד גדולים.

בשנת 1970 הממשלה והכנסת היו ערות לעובדה, שאם לא יעשו בצורה נאותה לתיקון הזיכיון, תהיה בעיה של גיוס כספים. אני רוצה לקרוא לכם פסקה מהצעת החוק שהועבר בכנסת בשנת 1970, כדי שתדעו מה היתה הבעיה 23 שנים לפני תום הזיכיון, לא שבועיים. קל וחומר מה קורה היום:

"עם התקרב המועד של סיום תוקפו של הזכיון, בשנת 1996, מתעוררות מספר בעיות, המקשות על החברה לממן הקמת מתקנים, אשר מן הראוי להקים בשנים הקרובות והדרושים לחברה להמשך פעילותה התקינה. מטרת תיקון הזכיון של חברת החשמל כמוצע היא לאפשר לחברה להשתמש בשלושה מקורות הון בדרך היעילה והמקובלת ביותר". והם מדברים כאן על הגיוסים השונים והמתכונים השונים לגיוסי כספים. אז התקבלו תיקונים בזכיון, שאפשרו לחברה לגייס כספים לאור אי הוודאות שישנה, כשמדובר בגיוסי כספים לטווח ארוך. אנחנו לא מדברים על גיוס כספים לחמש שנים, אלא מדברים על גיוס כספים לטווחים ארוכים, 15-20 שנה, כדי לאפשר את המימון של הפעילות של החברה.

אנחנו בחברה היינו ערים לעובדה שתום הזכיון, אם לא תהיה חקיקה מתאימה קודם לכן, עלול לגרום לאי-ודאות מאוד גדולה. אני יכול לומר לכם שבעצם בשלוש-ארבע השנים האחרונות, אנחנו כעורכי דין מעורבים בקידום הליכי החקיקה, בין אם בדרך של תיקון הזכיון, בין אם בדרך של חקיקה אלטרנטיבית, משום שהיינו ערים לעובדה, שחוק חייב להיות לפני תום תקופת הזכיון, או שיאריכו את הזכיון, כי אחרת יכולה להיות בעיה של ממש. לפני שנה התחיל להתברר לנו, שיש בעיה להעביר החלטות בדירקטוריון כתוצאה מהעובדה שיש אי-ודאות לגבי מה שיקרה בתום תקופת הזכיון. התופעה הזאת בדירקטוריון אירעה לאחר פסק הדין בענייני בנק צפון-אמריקה, כשהובררה אחריותם של נושאי משרה בחברה בכל מה שנוגע לקבלת החלטות. אז, בעצה אחת עם המנכ"ל, החלטנו שהיה ברור לנו כיועצים משפטיים של החברה, אם אנחנו נותנים חוות דעת, יגידו שחוות הדעת שלנו היא חוות דעת מוטעית, הוחלט לפנות לגורם חיצוני שהוא בר-סמך, וחשבנו שלא יכול להיות מתאים יותר מאשר שופט בית המשפט העליון, השופט מלץ, שהיה גם שופט בעליון וגם מבקר המדינה, ומכיר את ההיבטים המשפטיים וגם את ההיבטים שקשורים לביצוע של מדיניות על ידי משרדי ממשלה, וביקשנו ממנו חוות דעת. אני רוצה לקרוא לכם את הנושא שהוא התבקש לחוות עליו את דעתו. הוא כותב כך:

"התבקשתי לחוות את דעתי בשאלת אורך הזמן המינימלי בו יהא זה נכון וראוי להאריך את זיכיון חברת החשמל, במקרה שלא יחוקק עד למועד פקיעתו של הזכיון, שניתן לחברת החשמל, חוק שיחליפו, ובשאלת ההשפעה שיש להארכת תוקפו של הזכיון על תפקידם ותפקודם של נושאי משרה בחברת החשמל."

זה היה הנושא של חוות הדעת. כשהשופט מלץ קיבל את השאלה או את המשאלה להכין את חוות הדעת עוד לא היתה הטיוטה שהופצה בין משרדים ממשלתיים, עוד לא היתה גם הצעת החוק של חבר הכנסת גדעון פת. אבל לקראת תום חוות הדעת שלנו שני המסמכים האלה הונחו לפניו, כי הוא עשה עבודה מאוד מאוד רצינית בחוות הדעת שלו.

אני רוצה לסקור את חוות הדעת של השופט מלץ, שנמצאת כאן, ואני אשאיר אותה בפני הוועדה, כי היא מאוד חשובה. חוות הדעת נושאת את התאריך 4.1.96. חוות הדעת עצמה מחולקת למספר פרקים. בקטע הראשון של חוות הדעת השופט סוקר את המצב החוקי הקיים. הוא מתייחס להוראות הרלוונטיות של הזכיון, ומצטט את הקטעים הרלוונטיים של הזכיון בכל מה שנוגע לפעילות של החברה ולאיזה גורמים ממשלתיים היא כפופה לצורך פעילות שלה לטווח ארוך.

בחלק השני של חוות הדעת שלו הוא סוקר את הדוחות השונים שניתנו בקשר להארכת הזכיון בענייני משק החשמל. הוא מדבר על דוח ורדי, הוא מדבר על

דוח שימנסקי. אם תרשו לי, בסוף דבריי אני גם אגיד לכם שהחוק עצמו לא תורג משמעותית מדוח ורדי, ואומר מדוע.

בחלק השלישי השופט סוקר את החלטות הממשלה השונות, שניתנו בקשר לעניין הזה. בעצם היו שתי החלטות ממשלה בסוגיה זו. החלטה ראשונה היתה מ-28 באוגוסט '94 לגבי מבנה משק החשמל. היא לא משמעותית, היא רק מנחה את הגורמים המתאימים להכין את החקיקה. ההחלטה השנייה, והיא מאוד מהותית, היא החלטה מיום 28 במאי 1995, והיא מדברת על העיקרים של הסדרת משק המדינה. היא לא מדברת על עשר שנים על המשך פעילות, אבל היא מדברת על 12 אלף מגה וואט המשך ייצור. היה היגיון רב בהחלטת הממשלה, משום שהממשלה הגיעה למסקנה, ולדעתנו בצדק, שהחברה עד 12 אלף מגה וואט היא חברה לא גדולה. היתרונות בגודל מתמצים, כשיגיעו ל-12 אלף מגה וואט, ויש לאפשר לחברה להיכנס לתקופת אינקובציה, תקופת מעבר למשטר החדש, שעליו חולש החוק. ההחלטה הזאת קבעה את העיקרים שלה במשק החשמל כפי שבאו לידי ביטוי בחוק עצמו. אגב, החוק איננו עם החלטת הממשלה.

החלק הבא בחוות הדעת של השופט מלץ, ואליו אני רוצה להתייחס בצורה פרטנית, כי הוא מאוד רלוונטי על רקע מה שאמרו כאן, מתייחס להתייחסות למשק תעשיית החשמל. הוא קורא לזה תעשיית החשמל. הוא מדבר על מערכות שונות במשק החשמל על רקע האפשרות לקבל החלטות בדירקטוריון לטווח ארוך. המערכת הראשונה היא מערכת ייצור החשמל. שני המנכ"לים, חקה וגם רפי דיברו על זה. אנחנו מדברים על טווחים של עשר, 12-13 שנים להקמת תחנות כוח. הוא אומר, במידה שאין ודאות, יש קושי בדירקטוריון לקבל החלטות. משום שאם אין המשכיות, יש חוסר ודאות. ומיד אגיע לחובות שחלים על דירקטורים כדי לראות איך הוא בדק את התחולה או את ההשפעה של אי-הוודאות על החלטות דירקטורים. בסעיף 54 לחוות הדעת, כשהוא מתייחס לאי-הוודאות, הוא קובע, "אי-הוודאות בקשר להיקף ולמסגרת פעילותה של חברת החשמל לאחר תום הזיכיון מעמידה בפני נושאי המשרה בחברת החשמל דילמות קשות בקשר להליכי התכנון והליכי הביצוע השונים בכל הנוגע להקמתה ולפיתוחה של מערכת ייצור החשמל". לכן אני רוצה לומר עוד משפט אחד בעניין הזה. יושב כאן האדון חנוך מילוא, יושב ראש בפועל של הדירקטוריון היום. הוא היה דירקטור, שהצביע נגד קניית אדמות רוגוזין. והוא אמר לנו גם מדוע. בא המנכ"ל ואמר - רבותי, אנחנו צריכים את הנכס הזה כנכס אסטרטגי יחיד שישנו לאורך חוף הים. אין יותר נכסים פנויים לאורך חוף הים. אמר חנוך מילוא, - רבותי, כאן מדובר בהחלטה של ממשלה. איך אני בא להשקיע 62 מיליון דולר בנכס כזה, אם אני לא יודע אם נוכל לממש את הנכס הזה?!. זו דוגמה קלסית לדילמה, שדירקטורים נמצאים בה, כאשר ברור שאסטרטגית צריכים את הנכס.

התחום הבא שאליו מתייחס השופט הוא התחום שמדבר על מסירת החשמל וחלוקתו לטווח ארוך. לכן אני אומר, שמדובר כאן על רכישת אדמות להקמת אוטוסטודות של חשמל ותחנות משנה, בעוד שבהתאם להנחיה של המנכ"ל, מדובר על רכישת רזרבות קרקעות לטווחים של עשר, 15 שנה, שאם זה לא יירכש היום, יכול להיות שבבוא היום יהיו שם בתים מבונים, יהיו שטחים מבונים, לכן צריך למצוא את האדמות האלה.

החלק השלישי שאליו מתייחס השופט הוא ההיבט המימוני: הלוואות לטווח ארוך. וכאן משפט אחד אני רוצה להעיר לאור הערה שהיתה כן ממספר חברי כנסת במהלך הדיון עצמו. חוזה ההלוואה של חברת חשמל לטווח ארוך, שאנחנו מממנים בדרך של אגרות חוב והלוואות חוזים, החוזים קובעים שבמקום שיש

שינוי מהותי בפעילותה העיסוקית של החברה, או שהחברה עלולה להיקלע למצב של חוסר יציבות, יש אפשרות למממנים להעמיד את ההלוואות לפירעון מיידי. המממנים האלה ידעו שבמרץ 1996 יפוג תוקפו של הזיכיון, ולא צריכה להיות להם בעיה, כי במרץ 1996 כל החובות וכל הנכסים וכל הזכויות עוברים לממשלת ישראל. ממשלת ישראל טובה לפחות כמו חברת חשמל. אבל במקום שמדובר בהארכת זיכיון לפרק זמן של שלושה חודשים, שנה וחצי, ואני אומר לך, אדוני היושב ראש, לגבי דידי, לא רלוונטי אם זה שלושה חודשים או תשעה חודשים או שנה וחצי, גם חוות הדעת של השופט מלץ קובעת את זה. יש כאן חוסר ודאות, אני לא יודע איך מממנים כאלה יתייחסו לחוסר ודאות כזה, כשיבואו לוועדת הכספים של הכנסת לקבל ערבויות מדינה להשקעות.

הנושא הבא שאליו התייחס השופט מלץ לגבי חוסר הודאות זה אפשרות לגייס כוח אדם מיומן לפעילות לטווח ארוך של חברת חשמל, ואפשרות להיערך לגבי מבנה המשק השינוי המבני בחברה ומפזרת. מכאן עובר השופט, לאחר שהוא בחן את כל ההיבטים העובדתיים, וחוות הדעת שלו מאוד מפורטת, לנקודות המשפטיות, שמתייחסות לאחריותם של נושאי משרה בחברת חשמל על רקע אי-הודאות ביכולת של מקבל החלטות לחזות לטווח ארוך. הוא קובע בצורה חד-משמעית, לאחר שהוא בודק ובוחן את הסוגיות הרלוונטיות, הן על רקע של חקיקה מקומית והן על רקע פסיקה בעולם הרחב, שישנה בעיה של ממש לנהל את החברה לטווח ארוך עם ההשקעות על רקע אי-הודאות. החובה הברורה שחלה על דירקטורים היא לקבל החלטות, כשלנגד עיניהם טובתה של החברה באופן כללי.

כשהשופט השלים את חוות הדעת שלו, הונחו לפניו שני מסמכים נוספים שבינתיים הכינו. המסמך הראשון היה הצעת החוק של חבר הכנסת גדעון פת לגבי שנה וחצי, כמו גם הצעת משק החשמל, שדיברה על מתכונת של עשר שנים, שבה לא יהיו זעזועים. השופט קובע, ואני מצטט מסעיף 113 לחוות הדעת שלו, לאחר שהוא בוחן את ההיבטים השונים לכאן ולכאן:

"פרק הזמן המינימלי הנדרש, לדעתי, להארכת הזיכיון הוא תקופה של לכל הפחות עשר שנים, כפי שהדבר מוצא ביטוי בהצעת החוק מטעם הממשלה והשינויים המחויבים. הארכת הזיכיון לתקופה זאת תביא לידי איזון ראוי בין הצורך של חברת החשמל להתארגן לרפורמה במשק החשמל לבין אינטרס הממשלה לערוך רפורמה במשק זה, תוך מניעת זעזועים ושינויים בפעילותה של חברת חשמל, דבר שיגרום לקשיים במשק החשמל."

זאת השורה התחתונה בחוות הדעת. על הרקע הזה אנחנו בדעה, זאת דעתה של החברה בקשר לעניין הזה, שיש לעשות את המאמץ המרבי להביא את החקיקה עד תום תקופת הזיכיון, ולא, יש לשקול את האפשרות להאריך את הזיכיון לפרק זמן של לפחות עשר שנים. במהלך התקופה הזאת גם תהיה חקיקה חדשה, כי אין לדעת כמה זמן יעבור תהליך החקיקה, ומה תהיה התוצאה הסופית של החקיקה.

ח' מילוא: אני חושב שיהושע חורש נתן דוגמה מאוד מאוד מוחשית למה שקורה בדירקטוריון. בסופו של דבר, כל דירקטור נושא באחריות אישית. על פי חוות הדעת של מיטב המשפטנים אנחנו נמצאים בפני דילמה מאוד קשה בכל מה שנוגע לאמינות, בכל מה שנוגע לקבלת החלטות לטווחים ארוכים. אני חושב שהמצב כפי שהוא היום הוא מצב קשה. אני יודע, אני חבר בדירקטוריון הזה עוד מעט שנתיים, מהיום הראשון שהגעתי לדירקטוריון מתעסקים בחוק החשמל מכל ההיבטים ומכל הכיוונים. להערכתך, אם ימשכו את המצב הזה, ואני אומר את זה בקונוטציה חיובית, זאת אומרת, אם יקבלו החלטה שמסיימים את החוק בעוד תשעה חודשים או בעוד שנה

וחצי, זה מצב קשה וחמור לחברה, ממש קשה וחמור, ואני צופה כמעט שיתוק. אני יכול לתת לכם דוגמה ליצרן שהיה צריך לקבל עליו החלטה. מדובר על השקעה של 330 מיליון דולר מצדו והתחייבות של חברת החשמל לקנות חשמל בהיקפים של 50 מיליון דולר לשנה. מדובר על ייצור חשמל מפצלי שמן, שעל זה בכלל ישנו ויכוח, האם זו בכלל החלטה נכונה שהתקבלה בזמנו על רקע משבר האנרגיה, ולאור מה שהולך לקרות בעתיד, האם בכלל צריך ללכת על זה. אז במצב שכל העסק הזה הוא לא ברור, שמעתי את נציג בנק ישראל מדבר על כך, שאמנם הציג עובדה שהוא מסכים עם החוק, למעט שני סעיפים. להערכתו כדירקטור זה מהותי לחברת החשמל אם מתקבלות ההחלטות האלה. אם יותר לי להמליץ בפני הוועדה הנכבדה הזאת, שווה לעשות את המאמץ, וברור לי לגמרי המאמץ. אני מבין גם את התרעומת של השאלות. אם עלינו היו מטילים בתוך זמן קצר לקבל החלטה... אבל אנחנו מדברים על המשק הלאומי, מדברים על משאב מרכזי וחשוב, ואני חושב ששווה וצריך, אם יותר לי לומר לכם, להשקיע את המאמץ הזה ולעשות כל ניסיון על מנת באמת לסיים את החוק לקראת תום הזיכיון.

ש' ברובנדר : העברנו לך נייר כתוב, שמתמצת את עיקר עמדתנו. ראשית דבר.

היו"ר ג' גל : אתם התייחסתם רק לחלופה אחת משתי החלופות.

ש' ברובנדר : אני אומר ככה. קודם כול, ראשית דבר, חברת חשמל לא יכולה לפעול דקה אחת ללא הסדר משפטי של המערכת כולה, החל מהייצור עד אחרון הצרכנים, מערכת המותנית מצד אחת באישור תכניות. שתאשר את הפעילות היומיומית של חברת חשמל לטווחי זמן בלתי מוגדרים. על זה אני בעצם דיברתי עכשיו. מעבר לעניין הזה, אני מעלה את סוגיית הארכת הזיכיון. איזה תקופה מדברים על הארכת זיכיון? זה במהות העניין. עניתי שאפשר להאריך זיכיון לזמן קצר. זה אינו נראה לי סביר. לזמן ארוך יש סתירה מוחלטת למדיניות הממשלה, ואנחנו חייבים להתנגד לו. זה מופיע בסעיף ג'. והאופציה של חקיקת החוק היא האופציה המועדפת. לכן עניתי בדיוק על שלוש האופציות.

מעבר לדברים שאמרה חברת חשמל, ובכוונה לא נקטנו במסמך שאנחנו הגשנו את עמדת חברת חשמל, יש עמדת ממשלה או עמדת משרד האנרגיה. אני אומר שאני מציין ארבעה דברים, שצריכים לראות מול עינינו, שהם דברים שיש להם השלכה של מדיניות. הדבר הראשון, אי קיום החוק משמעותו שכל אותם האורגנים שהחוק רוצה להקים, ועיקר שבהם זה נושא של הפי.יו.סי, נעצרים. החשיבות של הפי.יו.סי. לא בהקמת האורגן, אלא בפונקציה שהוא צריך למלא, וזה הנושא של קבלת האחריות על נושא התעריפים. דיבר על זה פרופסור אליהם קודם. אני חוזר ואומר, יחד עם פקיעת הזיכיון פוקעת נוסחת התעריף. החשיבות וההחלטה שלנו היא שהפי.יו.סי ייקח על עצמו את נושא התעריפים מרגע שהחוק פוקע. אם הפי.יו.סי. לא יוקם, הממשלה צריכה להיות מעורבת בנושא של פקיעת התעריף ומאיזה תקופה. אני שוב אומר, אני לא יודע אם אנחנו מדברים על שנה או על חמש שנים או על עשר שנים או על שבוע.

הדבר השני, ועל זה דיברה גם חברת חשמל, והדברים נאמרו במפורש, אני רמזתי על ההשלכות לגבי נושא מדיניות של יצרנים פרטיים. חברת חשמל היום נמצאת במצב של חתימת חוזים עם יצרנים. אני רמזתי פה על יכולת.

ד' תיכון: אנחנו עוסקים רק בשאלה הפרוצדורלית איך להתנהג כוועדת כספים.

ש' ברובנדר: אני אומר, מבחינת האופציה שהממשלה מעדיפה, ואת אותה אופציה הצגנו בוועדת הכלכלה בדיון נפרד, ייעשה כל מאמץ לגמור את הליך החקיקה בזמן הנקוב, כדי שחוק החשמל יצא לדרך. כל אופציה אחרת נראית לנו גרועה. האופציה של הארכת זיכיון לטווח ארוך כממשלה לא מתקבלת על דעתנו, ואופציה של הארכת זיכיון לזמן קצר - אנחנו לא מבינים מה המשמעות שלה ומה יצא מתוך התהליך, מכיוון שאף אחד גם לא יכול להגיד לי אם זה יהיה לשבוע, לחודש, לשנה או לחמש שנים.

א' בן בסט: לא התכוונתי לומר בסוף דברי שמה שאני מציע אינו מהותי, כי אם הוא אינו מהותי, מיותר היה להביא אותו בפניכם. אנחנו מציעים דברים מהותיים. מה שרציתי לומר הוא, שקל לתקן את הדברים הללו. לא צריך להתעסק בכל סעיפי החוק. יש שני דברים ספציפיים, שבהם צריך לעסוק. מהבחינה הטכנית המשפטית זה קל לביצוע. השינוי בוודאי הוא שינוי מהותי מהצעת החוק הנוכחית. אחרת מה טעם ראינו להופיע בפניכם?!

לגבי לוח הזמנים, לדעתי, העדיפות הראשונה היא לאמץ את החוק עם התיקונים שהוועדה להפרטת תשתיות מונופוליסטיות מציעה לכם לכלול. זה יפתור את כל הבעיות.

ד' תיכון: תסלח לי, מאיזה כוח אתה מופיע כאן? מכוח הוועדה שהיא איזה גוף ממשלתי שיש לו מעמד בעניין הזה, לאחר שהממשלה קיבלה החלטה והיא מיוצגת בפנינו?

א' בן בסט: אני חבר בוועדה להפרטת תשתיות מונופוליסטיות, שבה חברים עשרה עובדים במעמד מנכ"ל בשירות הציבורי. היא עוסקת בבעיית ההפרטות בכללותה. דוד ברודט מנכ"ל האוצר.

ועדת השרים לענייני חקיקה שעסקה בנושא פנתה אלינו, וביקשה את חוות דעתנו בעניין עוד לפני שהתקבלה החלטת הממשלה, ואנחנו הגשנו לה חוות דעת. העמדה שאני מציג היא העמדה שנמצאת באותה חוות דעת, שהוגשה לוועדת השרים לענייני חקיקה עוד לפני החלטת הממשלה.

ד' תיכון: רבותי, הממשלה הפקיעה את הדיון, וניהלה את הדיון, היא אישרה את אשר היא חשבה.

א' בן בסט: אמרתי שאת מה שאני אומר אני אומר כמי שהיה חבר בוועדה הזאת. אני גם חבר הנהלה בכירה של בנק ישראל, ואני אומר את דבריי גם בתוקף תפקידי זה.

ההעדפה הראשונה שלנו זה שהחוק. מה שאני מציע לוועדת הכספים של הכנסת לאור העיסוקים שלי בנושא והחברות שלי בוועדה שבה הייתי, הוא בעדיפות ראשונה לאמץ את החוק בתוספת התיקונים שהצגתי בפניכם. אלה אותם תיקונים שוועדת המנכ"לים להפרטת תשתיות מונופוליסטיות הציגה גם בפני ועדת השרים לענייני חקיקה. זאת העדפה ראשונה. לדעתי, אפשר לעשות את זה. אלא מאי,

אני מבין, שחברי הכנסת טוענים שהזמן שניתן להם להתעמק בכל סעיפי החוק הוא קצר, ושלא יעמדו בלוח הזמנים. אם לא ניתן לעמוד בלוח הזמנים הזה, ההעדפה השניה היא, לטעמי, להאריך את הזיכיון הנוכחי של חברת החשמל בשנה עד שנה וחצי. אני רוצה להבהיר מדוע, להערכתי, לא יהיה בזה כשל מהותי. אפשר להגיד שלא תהיינה בעיות בכלל. אבל מדוע, להערכתי, לא יהיה בזה כשל מהותי. נראה שדווקא ההארכה לפרק זמן קצר היא זאת שתיתן את התשובה, אולי אפילו פחות משנה, אותו זמן שנדרש לכנסת כדי להשלים את עבודתה.

ראשית, כפי שכבר אמרו אחרים כאן, היא פעלה במתכונת כזאת בשנים האחרונות. הרי כל הספקים של ציוד וכל נותני האשראי וכו' ידעו שהזיכיון עומד לפוג במרץ 1996, וידעו שעדיין אין דבר אחר במקומו. אז אי-ודאות מהסוג ששוררת ברגע זה היתה גם בשנים האחרונות. כך שאין בכך דבר חדש. אנחנו מאריכים מצב בלתי רצוי לטעמי, בהחלט בלתי רצוי. הייתי מעדיף שדברים אלה היו מסתיימים מזמן, אבל אנחנו מאריכים דבר בלתי רצוי, שממילא קיים. אם לא נאריך את המצב הבלתי רצוי הזה לפרק זמן קצר, אנחנו נימצא בבעיה יותר קשה, כי לעשר שנים אנחנו סוגרים רפורמה.

דבר שני שאני רוצה לומר, נכון שבכך יש אי-ודאות. יש אי-ודאות, אי אפשר להתעלם ממנה. אבל כאשר אומרים אי-ודאות, יכולה להיות אי-ודאות קטנה, ויכולה להיות אי-ודאות גדולה וכו'. כל אותם גופים שחברת החשמל עומדת מולם, ספקים, נותני אשראי וכו' וכו', יודעים על ממדי אי-הודאות. הרי עומדת בפני הכנסת הצעת חוק מסוימת, ועומדות הצעות איך אחרים היו רוצים לשנות אותה. טווח ההחלטות הוא ידוע, ואין כאן איזו אי-ודאות אמורפית שאין לה גבולות. להערכתי, טווח אי-הודאות הזה לא צריך ליצור את אותן בעיות חמורות ששמענו עליהן כאן. לכן זאת ההעדפה השנייה שלי.

מ' שטרית:

אני רוצה לומר שכל העניין הזה מוזר מאוד בעיניי. הדברים נאמרו, ואני אחזור עליהם, אני רוצה לומר אותם בשמי אני, ולא בשם משהו אחר. אני לא מבין, יש ממשלה בישראל, שכבר שולטת ארבע שנים. אולי צודק חקה, שאמר, שממשלת הליכוד כבר היתה ערה לעובדה שהזיכיון עומד להיגמר, ואולי לא עשו דבר בעניין הזה. אבל מרגע שממשלת הליכוד אז לא עשתה, ועכשיו נכנסה ממשלה חדשה לישראל, הזמן הרי הלך והתקצר משנה לשנה. לו אני הייתי בחברת חשמל, ואני רואה שהזמן מתקצר משנה לשנה, בשנה הראשונה הייתי צועק, בשנה השנייה הייתי מפגין, בשנה השלישית הייתי דופק על השולחנות. אני לא יודע מה עוד הייתי עושה ומעיר את תשומת לבם. הייתי נוקט כל פעולה שנראית לי לגיטימית כדי להביא לכך שבאמת הזיכיון יוארך. אני מוכרח להגיד לכם, אני יושב בכנסת הזאת ארבע שנים, גם בוועדה הזו, הרבה יותר שנים, ואני אומר לכם, עד שהחוק לא הונח על שולחננו, הסוגיה לא עלתה, לא על ידי חברת חשמל, לא על ידי הממשלה. ייתכן שאתם העליתם את הדברים בפני הממשלה. אני מבקש לדעת בפני מי הועלתה הדרישה הזאת בממשלה. מה היו התשובות שקיבלתם, לפני שלוש שנים, לפני ארבע שנים, לפני שנתיים, לפני שנה. מה אמרו לכם? לכו, יהיה בסדר. נראה מה יקרה מחר. אני רוצה לדעת האם הדבר הזה הועלה בפני הממשלה, ויכול להיות שכן. אני מניח שהעליתם את זה. אני מבקש לדעת מה התשובות שקיבלתם.

עכשיו אני עובר לממשלה. אני בוודאי תמה על הממשלה הזו. אם הממשלה רואה ויודעת שהזיכיון עומד להיגמר ורוצה להעביר חוק זיכיון, מי הפריע לממשלה להניח את החוק הזה על השולחן לפני שנתיים, לפני שלוש? אני לא בטוח שהארכת הזיכיון לעשר שנים תהיה הדבר הנכון לחברת החשמל. ייתכן שאני

תומך בהארכת הזיכיון לשלושים שנה. כי אם הנימוקים שאתם מעלים כולם נכונים לעשר שנים, יכול להיות שהם נכונים גם לשלושים שנה. למה עשר שנים? אבל בואו נדון בחוק הזה בניחותה, נבדוק את הדברים. אני לא מתנגד. יכול להיות שאני אתמוך בהארכת זיכיון לתקופה יותר ארוכה מעשר שנים תוך הכנסה של ייצור פרטי ואולי תוך שינוי מבני בחברת חשמל, שאני תומך בו. בואו נדון בזה לעומק, לא תחת לחץ של חרב על הצוואר: אם עד החמישה במרץ לא תאשרו, אז יתמוטט העולם. לא יתמוטט העולם. הוועדה יכולה להאריך את הזיכיון של חברת חשמל באופן זמני עד לדיון נוסף פה בכנסת הבאה. הקשר שעושים, לצערי הרב, לא אתם, הממשלה, בין הדיון בחוק הזה לבין הפריימריז של מפלגת העבודה, אני מוכרח לומר, הוא עושה לכם, ידידי אוברקוביץ, נזק נוראי לחברת חשמל. כי הרי, אני מקווה, ואני כמעט בטוח, שהממשלה הזאת לא תמשיך לכהן בסיבוב הבא. אם הליכוד יגיע לשלטון, אנחנו לא אויבי חברת חשמל ולא אויבי עובדי חברת חשמל, ואני הייתי רוצה שהדיון בחברת חשמל יהיה ענייני, לגופו של עניין, לא על בסיס של - התפקדו למפלגת העבודה איקס אנשים. זכותו של אדם, אני אומר בפירוש, להיות חבר באיזו מפלגה שהוא רוצה, ועל אף זאת חובתי כאיש ציבור להגן על עבודתו, על מקומו, על האינטרסים של חברת חשמל ושל המדינה. זו חובתי, ולא משנה מה עמדתו הבסיסית. אסור שחברה תיהפך לכלי פוליטי של גיוס פוליטי באמצעות העבודה. זה מתאים לימי מפא"י, לשנות החמישים, שאם אין לך פנקס אדום, אתה לא מקבל עבודה. זכותו של אדם להחזיק בכל עמדה פוליטית שהוא רוצה, ובכל זאת זכותו לעבוד בחברת חשמל, אם הוא עונה על תנאי המכרז.

אני יודע שבחברת חשמל עובדים גם ממפלגות אחרות. אני מדבר על הגיוס ההמוני שנעשה לטובתה של מפלגת העבודה, ואני חושב שזה עושה לכם נזק. אסור לערבב עבודה עם פוליטיקה, כיוון שהיום המצב הוא כזה, מחר המצב יכול להשתנות, ואני לא בטוח שזה טוב לחברה. אני חושב שצריך להפריד בין השניים לחלוטין.

אדוני היושב ראש, אני חושב שמה שעלינו מוטלת החובה לעשות, זה להבטיח שלא תתמוטט חברת חשמל ושלא יקרה שום דבר, ושיקבלו את ההלאוו, ושימשיכו את ההשקעות. הרי גם אם לא נעביר את החוק הזה בחמישה למרץ, לא יפסיקו בייצור חשמל במדינה. אני בטוח בזה. אבל תפקידנו להבטיח למצוא את הנקודות שהעלה פה המנכ"ל ואמר - תיווצרנה בעיות. אני חושב שיש לנו היכולת למצוא את התשובה לזה בוועדת הכספים, לעשות את הערובות המתאימות, שהמדינה במקרה הזה לוקחת את האחריות על עצמה, כי ככה מתחייב מזמן הזיכיון. אני מציע לדחות את הדיון בחוק הזה לכנסת הבאה, ואולי לשנות אותו. כי אמרתי קודם, יכול להיות שנתמוך בהארכת הזיכיון לשלושים שנה. אז לדעתי הדיון יהיה ענייני, במנותק ממערכת פוליטית, במנותק מלחצים פוליטיים, אפשר יהיה לקבל החלטה שתהיה לטובתה של חברת החשמל, לטובתה של מדינת ישראל.

ד' תיכון: רבותיי, אני הקשבתי במשך שעות רבות, כולל

הישיבה הקודמת, ושאלתי את עצמי, עם מה

יבואו נציגי הממשל ונציגי החברה לישיבה הבאה לאור הסיכום שהתקבל על ידי היושב ראש? כשראיתי אותם מתכנסים בתום הישיבה הבתני, שיוצג כאן מהלך שיהלך עלינו אימים, ויפחידו אותנו שמא אם לא תאריכו, תקבלו את עמדת הממשלה, אזי חברת חשמל לפחות תקרוס. אני לא שמעתי את חוות הדעת של מלץ, ולו ברמז, בישיבה הקודמת, ואם היא היתה כל כך חשובה, מן הדיון היה שהייתם צריכים להניח אותה בפנינו, כדי שגם אנחנו נהיה מודעים לחוות הדעת שלו, שהרי אנחנו מעריכים אותו כמבקר המדינה. זו חוות דעת כבדת

משקל, אבל יכולה היתה להינתן גם לפני שנה וגם לפני שנתיים, והיא היתה תקפה באותה מידה. אני חושב שלפחות הייתם צריכים להציג את חוות הדעת הזאת בפני ועדת השרים לענייני חקיקה, ואם לא בפני ועדת השרים לענייני חקיקה, לפחות בפני הממשלה, לפני שקיבלה בהחלטה חפוזה את ההחלטה להגיש את החוק הזה לאישור מידי של הכנסת. ואני לא צריך לחזור על כל התהליך המביש שליווה את דיוני הממשלה והכנסת.

אני רוצה גם לומר לידידי מן הוועד, אנחנו מעריכים מאוד את עובדי חברת החשמל, והם ראויים להוקרה בימי סופה וסערה על העבודה שהם מבצעים. אבל כאן לא צריך להעמיד את העניין כאילו 18 אלף עובדי חברת חשמל, כולל הפנסיונרים, או 17 אלף, עומדים כנגד חמישה וחצי מיליון אזרחי מדינת ישראל, שרוצים תחרות, מר יכון. אסור לעשות את מה שאתה עשית, מר יכון, והיתה לך הופעה, שאל תחזור עליה פעם נוספת, כי לדבר בגנות התחרות היום בצורה בוטה כפי שעשית נראה לי תמוה. כי יש אינטרס. אנחנו לא נפגע באמצעות החוק הזה בעובדי חברת החשמל, שיהיה ברור. כי מכאן ועד הפרטה מלאה המרחק רב, וגם אנחנו ערים לקשיים שיש בתהליך הארוך. לכן הולכים כאן על קצות האצבעות. מתקדמים מילימטר ובודקים את עצמנו.

עכשיו לגבי נושא שלא הועלה כאן, לצערי. ממה ששמעתי כאן אני מודאג מכמה רמזים שעוסקים במצב הכספי של החברה. האם ממה שאתם מציגים אפשר להבין שהמצב הכספי של החברה מעורר שאלות ואולי יותר ממשאלות? האם הממשלה יודעת באם היא צריכה לאור תכניות ההשקעה שלכם, הענקיות, 4.5 מיליארד שקלים בשנה? האם קיים חשש, שהממשלה תצטרך להזרים הון עצמי, כדי שהחברה תוכל לתפקד ללא קשר עם הארכת הזיכיון או אי הארכת הזיכיון או שינוי כזה בתנאי הזיכיון? לא שמעתי, ונדמה לי שהיו כאן יותר מרמיזות, שהעידו על מצב כספי שראוי לבדיקה. אני מבקש לקבל תשובה ברורה, כי התשובה חשובה.

היו"ר ג' גל: אני חושב שבדברך נתת גם את התשובה, וצריך להיזהר בדברים האלה. אני מסכים איתך שכל זה נאמר בין השאר כדי להביע כמה חשוב לחוקק את החוק עכשיו, ואל יצא מפה מסר שיש בעיות בחברת חשמל, כי לא כן הוא.

ד' תיכון: אני בכל זאת הייתי רוצה לשמוע התייחסות מכס, כי כשמהלכים אימים, זה מצב שעלול לגרום לנזקים בתחום אחר, שלא רואים אותם בזה הרגע.

עכשיו, לגבי המצב שעלול לקרות, אם אנחנו נאריך את החוק בחצי שנה, תשעה חודשים: כנסת חדשה, הרכב חדש, חלק מאיתנו, אני מאחל לכולם שיחזרו, אני לא בטוח, איש לא יודע. אנחנו מזה כמה שנים ובעבר הרחוק בוודאי נהגנו לגבות את החלואות, את ההון שגייסה חברת החשמל בחוץ לארץ בערבות מדינה. היו שנים, בעיקר בשנות השמונים, שללא ערבות מדינה לא יכולה היתה החברה לגייס הון. אני אומר לך במלוא האחריות. היו שנים שהחברה יכלה לגייס הון, אבל הממשלה שלחה אותה וגיבתה אותה בערבות, כי זו היתה רזרבה במט"ח של ממשלת ישראל לצורך חיזוק הרזרבה.

כאן אני מגיע למשפט האחרון, ואולי החשוב ביותר. נדמה לי שהאחריות שלנו כלפי 5.5 מיליון אזרחים מחייבת אותנו לערוך דיון נוקב, אחראי, ואפילו איטי כדי לבחון את כל האופציות שמונחות בחוק הזה. כי החוק הזה הוא חוק חשוב ביותר בכלכלת ישראל, אולי החוק החשוב ביותר שיידון בוועדה בשנה הקרובה, כי כל אחד קשור בחשמל, כל אחד חי מחשמל, והחשמל זה חלק ניכר מן

התשומות במדינת ישראל. לכן התחשיב והמחיר חשובים והמבנה והשלטר יותר חשובים מהרבה דברים שדנו בהם השנה האחרונה. לכן, אם יש בעיה, ויכול להיות שתתעורר בעיה, אפשר בקלות לומר לדירקטוריון, - מעתה ואילך אתם צריכים לשקול את המעשים שלכם ואת ההחלטות שלכם, ואולי נוצר מצב בלתי אפשרי שאתם צריכים להסיק מסקנות אישיות. אני לא חושב שכזהו המצב, אבל שיהיה ברור, אם תהיה בעיה בגיוס ההון, אם הוועדה תחליט שלא לסכם את העניין כפי שהממשלה חושבת, היא תצטרך לתת גם תשובה באשר לצורה ולגיבוי שאתם תקבלו, אם תזדקקו לגייס הון. זאת אומרת, שימוש בערבות מדינה כפי שהיא עשתה מספר פעמים במרוצת השנה הקרובה.

א' ויינשטיין:

אני אתחיל מהסוף. אני במשחק המכוער הזה לא אשתתף. הממשלה הגישה לנו דקה לפני השעה 12 חוק, שהיא לא רוצה בו, בהנחה שהאופוזיציה וגורמים בקואליציה יעשו בשעה אחת לפני 12 משהו, שהיא לא יודעת מה. היא לא רוצה את החוק הזה. היא הגישה אותו משיקולים שלה. אנחנו לא מסוגלים במספר שבועות להכין אלטרנטיבה. לכן כאן יש שתי אפשרויות, לקבל את החוק הזה או להתחיל לדון בו; לקבל אותו בשינויים כפי שבממשלה ובחברת החשמל דנו במשך שנים. אני שמעתי על הזיכיון ועל הארכתו כבר לפני ארבע שנים. מגישים לנו שבועיים לפני החוק, כשאנחנו כולנו לא בכנסת, לא בהרכב, לא ביכולת, ואומרים לנו, - אתם תעשו את העבודה המלוכלכת. לא אנחנו. ועדת הכספים תעשה את זה. זו משמעות ההצעה שהוגשה לנו דקה לפני 12. אז אני מציע לחייב גדליה גל, אני רואה אתכם כמקשה אחת, תעשו מה שאתם עושים לפעמים ומקבלים החלטות ברוב הדרקוני של הקואליציה. אל תבקשו את ההשתתפות שלנו למעשה הזה. הרבה החלטות התקבלו כאן ברוב. הממשלה הגישה חוק, קבל אותו. לא תקבל אותו, משמעות הדבר שמראש הוגשה הצעה שלא רוצים שתקבל אותה. אני לא אהיה שותף למעשה הזה. אני לא מוכן, משום שהאחריות כל כך גדולה, הנושא כל כך רציני, והיכולת שלנו להגיע למשהו היא כל כך אפסית שמה שיצא מכאן בהשתתפות שלנו זה רק אחריות שנטלנו על עצמנו, בעוד הממשלה מנערת את חוצנה, וכאן ועדת הכספים היא שהחליטה, כפי ששר האוצר לא היה אחראי להעלאות השכר במשק שהביאו לאינפלציה, כפי ששר האוצר לא היה אחראי לעוד כמה דברים. זה הכנסת החליטה, זה החליט מישור אחר. יש אחריות של הממשלה. היא הגישה את החוק, שהיא תעבוד על זה, שזה יאושר כאן על ידיכם.

היו"ר ג' גל:

אתה עשית כאן דבר נורא לפחות לדון תיכון ולי. אנחנו יושבים פה שש שעות, אתה לא היית איתנו. לו היית אומר לנו את זה לפני שש שעות, אולי היה לנו חומר למחשבה. נתת לנו לשבת שש שעות, בינתיים חשבת מה תגיד היום, הופעת, ובומבה.

י' וינונו:

אני חושב שיש פה ניסיון להפיכת הנושא לנושא פוליטי, דווקא על רקע הבחירות הקרבות המוקדמות. כפי שטוענים בהיגיון שלא צריכים למהר ולהעביר חוק כזה בשבועיים-שלושה, אבל מצד שני אסור לנו להתעלם מן הסכנות, מהדברים שהעלו פה על ידי המנכ"ל, אי אפשר לבוא ולהגיד במילה אחת שזה להלך אימים. אני חושב שיש אמון במנכ"ל וביושב ראש כאשר הם באים ומציגים תמונה של מה שיכול להתרחש במידה והדבר יידחה ויווצר מצב של אי-ודאות בצורה מסוימת. אני רוצה להביע אמון במנכ"ל וביושב הראש, כפי שאני מתייחס לעובדים, שהם עובדים מסורים ויעילים. אין ספק שהחברה יעילה ואמינה. אנחנו מלווים אותם הרבה שנים, והתמונה שהצטיירה פה לגבי היעילות והתעריפים הנמוכים לעומת מקומות אחרים מלמדת. כבר עברנו כמה גלים של

פיטורים בחברת חשמל, כאשר סיימו להקים תחנת כוח, והיו צריכים לפטר 600-700 עובדים, והיום יש מספר תחנות לקראת הקמה, והעובדים צריכים לקלוט עובדים דווקא באזורים קשים מאוד מבחינת תעסוקה ואבטלה. לא הייתי רוצה בגלל החלטה כזאת, שמחר נדע שאותם אלף עובדים שצריכים להיקלט לא ייקלטו, מפני שלא ישקיעו. לכן לא הייתי רוצה לתת יד למצב של סכנות, שיכולות להתקיים לגבי חברת החשמל ולגבי הצרכן הישראלי. לכן אנחנו צריכים למצוא פתרון מונע. יש דברים שנאמרו פה, ולא צריכים להתייחס בשלוות נפש לכאלה דברים. לפי דעתי, הדברים האלה רציניים.

לכן אני חושב שצריכים לעשות את הניסיון כן לסיים את החוק בזמן או כאלטרנטיבה, שהדברים האלה אכן לא יתרחשו, כפי שהם נאמרים פה.

היו"ר ג' גל: רבותיי, אני מבין שעובדים, וזה ברור לגמרי, חוששים משינוי. כולנו, זה לא מאפיין רק את העובדים. אז אולי אתכם לא, אני חושש משינוי. אבל נדמה לי, שאני אהיה לפה לכל חלקי הוועדה, מהאופוזיציה ומהקואליציה, אם אומר, שאין כל כוונה לפגוע חלילה בעובדים, ומדובר מדובר בתוספת ייצור, ולא מדובר על הייצור הקיים שאותו עושים העובדים.

אנחנו שמענו את הדברים, והם היו דברים חשובים. אנחנו נתחיל בחקיקה. בישיבה הקרובה או הבאה אנחנו נראה איפה אנחנו עומדים, אם יש צורך לעשות משהו ביניים, והיו דברים מעולם, נעשה אותם, אבל אני לא רוצה לומר את זה עכשיו. אולי במהלך החקיקה יתברר שאנחנו מתקדמים יותר ממה שחשבתי, ואולי לא. ואני אינני בטוח. ואם לא תהיה בררה, נעשה משהו ביניים, משהו חכם שלא יפגע, חס וחלילה, לא בביטחון של החברה, לא באמינות שלה, לא לטווח הארוך שלה. בימים הקרובים אני אזמן את הוועדה. גמרנו את הדיון הכללי, אנחנו נתחיל לעסוק בסעיפים. אני מאוד מודה לכם שהייתם איתנו. תודה רבה.

הישיבה ננעלה בשעה 12:45